

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876. Andra Kammaren. N:o 28.

Lördagen den 18 Mars 1876.

Kl. 7 e. m.

fortsattes det på förmiddagen hållna sammanträde.

§ 1.

Justerades protokollsutdrag rörande åtskilliga under gårdagens sammanträden fattade beslut.

§ 2.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 24, i anledning af väckta motioner angående förändring i gällande stadganden, rörande prestval samt val af folkskolelärare, klockare, organist och annan kyrkobetjening.

I *punkten 1* hade Utskottet hemställt, att Herr *J. Smedbergs* motion, N:o 10, i hvad den afsåg en anhållan hos Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t täcktes, med ändring af Kongl. förordningen om prestval den 1 April 1843, i nåder förordna, att rösträtt vid dylikt val, så väl för jordbruks- som andra fastigheter, hvilkas innehafvande enligt ofvan nämnda förordning berättigade till deltagande i valet, skulle utgöras efter fastigheternas taxeringsvärde och desamma i enlighet dermed åsatta fyrktal, ej måtte till någon åtgärd å Riksdagens sida föranleda.

Om ändring i stadgandena rörande prestval.

I anledning af denna hemställan anförde

Herr Smedberg: Jag har icke begärt ordet i afsigt att göra något yrkande om ändring i Utskottets förslag, ty, såsom förhållandena nu äro, har väl Utskottet icke kunnat komma till något annat resultat än det gjort; men jag ber att med några ord få redogöra för orsaken, hvarför jag väckt denna min motion.

Jag var med redan vid riksdagen 1865—1866, då Rikets Ständer hos Kongl. Maj:t anhöllo om förändring i grunderna för rösträtt vid prestval; och då ingen förordning i sådant syfte sedermera under loppet af 10 år hörts af, så trodde jag, att Kongl. Maj:t icke fäst afseende vid Rikets Ständers begäran, utan låtit frågan förfalla eller,

Om ändring i
stadgandena
rörande
prestval.
(Forts.)

som man säger, lagt den till handlingarne. Emellertid, sedan jag skref och inlemnade min motion, har jag dels af justitieombudsmanens berättelse och dels af Utskottets med anledning af motionen afgifna yttrande funnit, att frågan hållits vid lif; att den varit remitterad till samtliga domkapitlen och kyrkolagskomitén, återigen varit före hos regeringen samt derifrån ytterligare remitterats till domkapitlens utlåtande. Jag kan likväl icke underlåta att uttala mitt missnöje öfver den långsamhet, hvarmed detta ärende bedrifves. Det är ju icke fråga om annat än en förändring af röstgrunden från det oeffterrättliga hemmantalet till taxeringsvärdet, och då representationen var ense om en sådan förändring, så tyckes det mig verkligen, att regeringen bort kunna, utan att fråga sig för på så många ställen, utfärda en författning i den önskade riktningen. Ty förändringen kan icke inverka på sökandenas rätt, och domkapitlen kunna derföre icke hafva så mycket att säga, utan det är församlingarnes ensak. Då emellertid så skett och frågan åter remitterats till domkapitlen, så förmodar jag, att vi få vänta ännu i tio år på den önskade reformen, och detta kan jag icke annat än högeligen beklaga.

Jag vill emellertid, som sagdt, icke påyrka någon ändring i Utskottets förslag, men jag har likväl en anmärkning att framställa mot Utskottet. Jag hade nemligen gjort ett tillägg till min motion, deri jag alternativt föreslagit, att en hvar, som deltager i presterskapets aflöning, skall ega rösträtt vid prestval, dervid rösterna beräknas efter lönebidraget, med en röst för hvarje en kronas afgift till presterskapets aflöning.

Detta har Lag-Utskottet icke omnämnt i sitt utlåtande, förmodligen af det skäl, att detta tillägg vid tryckningen af motionen kommit för sig sjelft på tredje sidan. Hade Utskottet följt min handskrifna motion, der tillägget kommer omedelbart efter den öfriga delen af motionen, på samma sida, så hade detta måhända icke kommit att inträffa.

Jag har för öfrigt icke något yrkande att framställa, utan får det väl bero vid hvad Utskottet sagt.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Blef jemväl bifallen.

§ 3.

Angående
jäf mot domare
i hushållsmät.

Förekom till behandling Lag-Utskottets utlåtande N:o 25, i anledning af väckt förslag om förklaring af gällande stadganden rörande jäf mot domare i hushållsmål af allmän beskaffenhet.

Utskottet hade, i anledning af Herr *Nils Petterssons* i Runtorp derom afgifna motion (N:o 14), uti förevarande utlåtande hemställt:

“att Riksdagen för sin del ville besluta en författning så lydande:

Lagens stadgande i 13 kap. 1 § Rättegångsbalken, att domare är jäfvig att handlägga mål, då han eller hans skyldemän hafva i saken del, eger i hushållsmål af allmän beskaffenhet icke tillämpning.“

Angående jäf mot domare i hushållsmål.
(Forts.)

Mot detta förslag hade Herr *Magnus Jonsson*, hvilken, enligt anteckning å utlåtandet, ansett motionen böra afslås, äfvensom Herrar Grefve *Sparre* och *von Gegerfelt* inom Utskottet reserverat sig.

Sedan ärendet nu föredragits, begärdes ordet af

Herr *Königsfeldt*, som yttrade: För min del kan jag icke godkänna det af Utskottet afgifna betänkande.

Förhållandet är nemligen, att, när Konungens Befallningshafvande till domhafvanden remitterat ett ärende af ifrågavarande beskaffenhet, som rör en kommun, kallas jordegarna att sjelfve eller genom ombud tillstädeskomma vid rätten för att i ärendet höras. Om nu domhafvanden sjelf är ojäfvig och uppropar målet till handläggning, kan inträffa, att nämndemännen uppträda såsom ombud för de särskilda socknarne eller för egen räkning föra talan, och följden skulle blifva den, att ordföranden komme att sitta ensam i rätten. Dessutom kan äfven domhafvanden vara jordegare inom kommunen och han skulle genom nu föreslagna författning, derest denna blefve lag, betagas rättighet att sjelf föra talan för den jord, till hvilken han är egare.

På dessa grunder anser jag, att detta förslag är af beskaffenhet att icke böra bifallas, hvadan jag får yrka afslag å Utskottets betänkande.

Herr *Nils Pettersson*: Hvad den föregående talaren anmärkt tror jag icke böra utgöra något hinder för bifall till Utskottets förslag. Det torde väl ankomma på domhafvanden att tillse, det alltid ett tillräckligt antal nämndemän finnes att tillgå vid domstolen, så att rätten i hvarje fall är domför; och det anförda missförhållandet kan således, efter min tanke, icke innefatta skäl till afslag å betänkandet.

En hvar, som något känner till denna sak, vet alltför väl, att frågor om anläggning eller förändring af vägar inom de olika häradena ofta förekomma och, om således, i fall af jäf för den ständige domhafvanden eller nämndemännen, ojäfvig domstol skulle förordnas, komme derigenom en betydlig tidsutdrägt och stora kostnader att förorsakas. Jag tror derföre, att den föreslagna förändringen är både behöflig och nyttig.

Dessutom eger ju i hushållsmål någon jäfaktighet icke rum för Konungens Befallningshafvande; och deraf har icke försports någon olägenhet.

Jag får yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr *Magnus Jonsson*: Såsom de betänkandet vidfogade reservationer utvisa, har jag icke kunnat biträda den lagförändring, som Utskottet föreslagit. Jag ber att nu få i korthet angifva de skäl, som dervid varit för mig bestämmande. Såsom hvar och en vet,

*Angående
jäf mot domare
i hushållsmål.
(Forts.)*

finnes inom de norrländska länen en mängd större eller mindre floder, som genomskära landet från öster till vester, öfver hvilka vattendrag finnas många större broar anlagda, och på flera ställen fordras nya broanläggningar.

Der man inom en socken eller ett härad beslutat sig för att företaga en ny brobyggnad, ingår man alltid till Konungens Befallningshafvande med begäran om vidtagande af för ändamålet nödiga undersökningar, hvarförutan ritningar och kostnadsförslag vidfogas. Konungens Befallningshafvande remitterar derefter saken till domaren, som har att tillsammans med nämnden företaga ofvannämnda undersökning, hvarvid såväl öfriga häradsboar som andra, hvilka möjligen kunna vara i saken intresserade, lemnas tillfälle att yttra sig derom. Ganska ofta händer det, att något flottningsbolag åtager sig uppförandet af brobyggnaden emot vissa vilkor, bland hvilka vanligen ingår det, att socken- eller häradsboarne skola bidra till byggnaden med dagsverken, timmer eller dylikt, äfvensom att de icke skola motsätta sig någon förhöjning i broafgiften, der sådan kunde komma i fråga. Stundom förbinda sig socken- eller häradsboarne att efter en viss tids förlopp återtaga brobyggnadsskyldigheten, i hvilket fall de naturligtvis hafva stort intresse af att brotaxan sättes så högt som möjligt. Är det nu en samvetsgrann domare och nämnd, som fått sig uppdraget denna utredning, måste de ju anse det såsom ett tvång att sitta och döma i egen sak, eftersom äfven de måste auses hafva del i densamma, och härtill kommer att, om de någon gång skulle vilja anföra ett och annat i saken, de derifrån äro förhindrade. I min tanke vore det derföre högeligen önskvärdt, att de personer, hvilka komma att såsom domare eller medlemmar af nämnden handlägga ett dylikt ärende, icke på något sätt vore i saken intresserade. Och detta anser jag vara så mycket mera viktigt, som densamma fordrar en så noggrann utredning som möjligt. Ty man skall betänka, att kostnaderna för en sådan broanläggning, som omnämnts, mången gång kunna uppgå till 40,000 à 80,000 kronor. Nu är att märka, att dessa kostnader tillkomma hufvudsakligen för att åstadkomma lättnad uti flottningsarbete eller dylikt, och då kostnadsförslaget endast upptager brobyggnaden, samt broafgifterna lämpas derefter, följer deraf, att de, som bo i närheten äfvensom de, hvilka äro i behof af att färdas öfver broar, få vidkännas oskäligt höga broafgifter; hvilket förhållande icke skulle så ofta inträffa, derest, såsom hitintills, ärendet finge behandlas af ojäfvig domare och nämnd, som vid sakens behandling säkerligen skulle söka få utrönt, huru stor kostnad nedlagts till lättnad af timmerflottningen samt hvad som möjligen nedlagts i och för den allmänna samfärdselns behöriga upprätthållande. För min del är jag af den öfvertygelsen, att de kostnader, som förorsakas deraf att en ojäfvig domare och nämnd vid dylika tillfällen måste tillkallas, rikligen ersätas genom den rättvisa, som vinnes derigenom att saken får en opartisk och noggrann utredning.

På dessa och de af Herr Königsfeldt anförda skäl yrkar jag afslag å Utskottets framlagda förslag.

Herr Philipsson: Utskottet har genom att tillstyrka Herr Nils Petterssons motion sökt förekomma de olägenheter, som för närvarande uppstå deraf, att domare städse förklara sig jäfvige att handlägga mål af ifrågavarande beskaffenhet. Då domarens befattning med dylika mål, åtminstone i de flesta fall, inskränker sig till att vidtaga förberedande undersökningsåtgärder, fann Utskottet sig icke hafva det ringaste skäl att afstyrka motionen, helst Konungens Befallningshafvande genom uttrycklig föreskrift uti landshöfdinginstruktionen, som tillägger dem domsrätt i sådana mål, förklarats ojäfvige att handlägga målen utan afseende derå, att de kunna såsom enskilda personer anses hafva i saken del. Jag hemställer, huruvida, på sätt föregående talare yrkat, det kan vara skäl att bibehålla ett förhållande, som förorsakar så mycket men och så många olägenheter för kommunerna. Lika väl som domaren kan Konungens Befallningshafvande ega någon jordpossession inom kommunen; men då för denne senare något jäf icke förefinnes att endast af denna anledning handlägga ett hushållningsmål af allmän beskaffenhet, kan jag icke inse, hvarföre det icke bör vara enahanda förhållande med domaren, så framt icke han eller hans skyldemän kunna af sakens utgång vänta *symnerlig* nytta eller skada, i hvilket fall ju jäfsanledningen kvarstår. Samma skäl, som tala för att den ene bör vara ojäfvig, samma och ännu viktigare skäl tala äfven för att den andre bör vara det. På grund häraf yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Angående jäf mot domare i hushållningsmål.
(Forts.)

Herr Svensén: Då vi icke ega någon representation för häradet, så faller det af sig sjelf, att hvarje ekonomisk fråga, som rör häradet, kommer under häradsrättens d. v. s. domarens handläggning. Med den erfarenhet jag har, får jag säga, att en samvetsgrann domare, då en fråga förekommer, som rör hela det härad, inom hvilket han kan vara fastighetsegare, nästan alltid requirerar en ojäfvig domare med uthärads nämnd. Detta förorsakar ofantliga kostnader, som mången gång gå till tusentals kronor.

Den förändring, som här är ifrågasatt, anser jag derföre vara af behovet högeligen påkallad och särdeles nyttig, hvadan jag för min del tillstyrker förslagets antagande.

Herr Dofsén: Till alla delar instämmande uti Herrar Königsfeldts och Magnus Jonssons yttranden om olämpligheten af det föreliggande förslagets antagande, får jag, för min del, yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr Königsfeldt: Den ärade talaren på kalmarbänken, Herr Nils Petersson, anförde, så vidt jag kunde uppfatta hans yttrande, såsom egentligt skäl för förslagets antagande, att nuvarande stadgande förorsakade tidsutdrägt vid hit hörande ärendens handläggning. Jag tror förhållandet vara det motsatta, åtminstone har jag funnit det vara så i min praktik. Då ett ärende förekommer, deri nämnden är jäfvig, requirerar jag genast en ojäfvig nämnd från annat håll. Skulle jag icke göra detta och det visar sig, att hela nämnden vill tala i

*Angående
jäf mot domare
i hushållsmål.
(Forts.)*

saken, så måste jag ju uppskjuta ärendet till nästa ting, och det infaller först ett halft år efteråt.

En annan talare har yttrat, att domstolen endast vidtager förberedande åtgärder; men domstolen består icke ensamt af ordföranden, utan äfven af nämnden. Jag frågar då, huru domare och nämnd skola kunna vidtaga några som helst åtgärder, då medlemmarne af den senare sjelfve inför rätten uppträda såsom parter?

Hvad beträffar Herr Svenséns yttrande om de höga kostnaderna, som kunde föranledas genom nuvarande stadgande, så tror jag, för min del, att det icke är så farligt med dessa kostnader. Jag är nemligen öfvertygad, att de fleste domare i Sverige hafva ett eller flera biträden, som äro så beskaffade, att de kunna hålla ting. Åtminstone har jag funnit, att i den trakt, der jag är bosatt, förhållandet är sådant. Hvad mig sjelf beträffar, så begär jag, då ett mål af ifrågavarande beskaffenhet förekommer, förordnande för min medhjelpare att handlägga ärendet, och detta kostar sökanden icke mera än 7 kronor. Hvad beträffar kostnaderna för den nämnd, jag requirerar från närmaste tingslag, så uppgå de på sin höjd till omkring 100 kronor.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag förtfarande yrka afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan.

Herr Lasse Jönsson: I olikhet med den siste ärade talaren anser jag deremot Lag-Utskottets hemställan uti föreliggande utlåtande vara rätt välbetäckt och den föreslagna förändringen särdeles behöflig. Ty många gånger inträffar det, att onödiga kostnader ådragas ett samhälle, som nödgas requirera särskild nämnd och domare. Jag vill blott be att få anföra ett exempel, som flerfaldiga gånger förekommit inom det distrikt, jag representerar. Inom det härad, jag tillhör, finnes nemligen, i likhet med hvad förhållandet är på andra ställen, en brandstods-förening, uti hvilken så väl domaren som medlemmarne af nämnden äro delegare. Nu har det händt, att tvister rörande nämnda förening uppkommit, hvilka varit af ytterst obetydlig beskaffenhet. Men domaren så väl som nämnden hafva förklarats jäfvice, och vi hafva derigenom sett oss nödsakade att förskaffa oss domare och nämnd från annat håll. Detta har varit förenadt med ganska stora kostnader, som skulle kunna undvikas, om man antogte förslaget om den obetydliga lagförändring, som Utskottet uti föreliggande utlåtande tillstyrkt.

För min del yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Clairfelt: Af samma skäl, som Herr Philipsson anförde, och då Konungens Befallningshafvande genom landhöfdinge-instruktionen af år 1855 förklarats ojäfvice att handlägga mål af ifrågavarande beskaffenhet utan afseende derå, att de möjligen kunde hafva i saken del, kan jag icke finna annat, än att Utskottets uppfattning af frågan är riktig. De jäf, som skulle kunna uppkomma för domare att handlägga dylika mål, äro af så ringa betydenhet, att det icke gerna kan sägas, att han hade att vänta "synnerlig" nytta eller skada

af målets utgång, hvilket dock fordras för att jäf skall ega rum. Dessutom komme, såsom ock en föregående talare påpekat, kommunerna att drabbas af rätt betydliga kostnader, derest särskild domare och nämnd måste förordnas att handlägga målet. Det är icke gifvet, att man öfverallt har det så lyckligt ställdt, som den ärade domhafvanden i Vesterdalarne, hvilken har eget biträde, som kan förordnas i hans ställe, äfvensom en nära boende nämnd, som vid ifrågavarande fall kan anlitas. Jag tror derföre, att Utskottet på ett lyckligt sätt löst frågan; och då man i detta hänseende bör se både på de kostnader, som med lagens nuvarande tillämpning måste drabba kommunerna, och på den fara, som skulle ligga deri, att en domare, ehuru särskildt intresserad i en fråga, får deltaga i densamma handläggning, anser jag för min del denna fara vara så obetydlig, att kostnaderna böra i främsta rummet tagas i betraktande. På grund häraf instämmer jag i Utskottets förslag.

*Angående
jäf mot domare
i hushållsmål.
(Forts.)*

Häruti instämde Herrar *Fredricson* och *Johan Jönsson*.

Herr Hjelm: Sedan jag begärde ordet, har Herr Clairfelt yttrat ungefärligen hvad jag ämnat säga. Men då jag nu fått ordet, ber jag att få fästa uppmärksamheten på hvad en representant på dala-bänken yttrat derom, att de kostnader, som kunde föränledas genom ifrågavarande stadgande, icke vore så stora. I Norrland åtminstone, med dess vidsträckta härad, blifva kostnaderna ganska betydliga, då vid vissa tillfällen nämnd måste tagas från annat härad. Det blefve alltså för sådana orter åtminstone särdeles fördelaktigt, om det förslag, Lag-Utskottet här tillstyrkt, blefve lag. Icke heller tror jag vi behöfva befara, att domarena icke blefve opartiske, äfven om de vore i besittning af egenomar inom häradet eller kommunen, som en fråga berörer.

Hvad sedermera beträffar Herr Magnus Jonssons yttrande, i hvilket han — så vidt jag rätt uppfattade detsamma — jemte framhållande af de följdor förslaget antagande, enligt hans förmenande, skulle medföra, uppgaf, att broafgifterna i Norrland skulle blifva så höga, så tillåter jag mig särskildt upplysa, att norr om Stockholm dylika broafgifter ej på något ställe äro så höga, som der han bor; och icke tror jag, att Kammaren bör låta denna broafgift inverka på sitt beslut i föeeliggande frågan, synnerligen som det är landshöfdingeembetena, som stadfästa broafgifterna, der de ifrågakomma. Jag anhåller för min del om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Torpadie: Jag anhåller endast att till alla delar få instämna uti hvad Herr Clairfelt yttrat.

På sätt Kammaren af Lag-Utskottets föreliggande utlåtande behagade inhemta, har det kommit till Utskottets kännedom, att ifrågavarande lagstadgande redan nu på olika ställen utgör föremål för olika tillämpning.

Jag kan sålunda icke finna annat, än att Lag-Utskottet i sin åsigt haft fullkomligt rätt. Till dessa skäl vill jag äfven lägga, att

*Angående
jäf mot domare
i hushållsmål
(Forts.)*

jäfvet är något egendomligt för vår lagstiftning, och att det derföre icke är skäl att utsträcka det längre, än hvad som är högst nödvändigt. Äfven jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Efter upptagande af de yrkanden, som under densamma blifvit framställda, gaf Herr Talmannen, enligt dem, propositioner på så väl bifall som afslag samt förklarade sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förstnämnda meningen. Som votering likväl begärdes, skedde i anledning deraf uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets hemställan.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, visade 101 ja mot 31 nej; varande alltså Utskottets hemställan bifallen.

§ 4.

*Angående
utsträckning af
expropriationsrätten.*

Skedde föredragning af Lag-Utskottets utlåtande N:o 26, i anledning af väckt förslag om förändrad lydelse af 1 § i gällande förordning angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

I en af Herr *Wallenius* inom Första Kammaren afgifven motion (N:o 13) var föreslaget, att Riksdagen för sin del ville besluta, att nyssberörda paragraf skulle erhålla följande lydelse:

1 § "Der Konungen pröfvar nödigt, att jord, lägenhet eller stenbrott, som enskild man, menighet eller inrättning tillhör, begagnas skall, antingen till rikets försvar, till jernväg, allmän väg, bro, hamn eller lastningsplats, till torg eller gata i stad, till uttappning eller sänkning af sjö, till strömmrensning, farled eller annan vattenledning, till allmän byggnad, till grustag, fyllnadsämne eller upplag, beläget nära intill eller längre ifrån förestående allmänna företag, hvartill det skall användas, jemte vägar härtill eller till dylikt allmänt behof, vare egare pligtig att afstå hvad för ändamålet fordras; — — —"

Och hade Utskottet, beträffande denna motion, på anförda skäl hemställt:

att motionen icke måtte till någon åtgärd å Riksdagens sida föranleda.

Mot nämnda hemställan voro inom Utskottet reservationer afgifna

af Herr *von Gegerfelt*, med hvilken Herrar *Asplund* och *Thomasson* instämt, och som ansett expropriationsrätten böra genom lagförändring utsträckas i det syfte motionären föreslagit; samt

af Grefve *Mörner*, hvilken, ehuru instämmande i det slut, hvartill Utskottet kommit, icke kunnat till alla delar gilla den i utlåtandet begagnade motivering;

hvarjemte Herr *Ehrenborg* lätit anteckna, att han icke deltagit uti den slutliga behandlingen af motionen i Utskottet.

Rörande denna fråga yttrade nu

Herr Thomasson: Expropriationslagen hvilat på en afvikelse från den grundsats om eganderättens okränkbarhet, som i öfrigt genomgår hela vår lagstiftning. Den är en undantagslag och bör följaktligen restriktivt tolkas. Den enskilda eganderätten bör vika endast för så vidt sådant är nödvändigt för möjligheten af ett allmännyttigt företag. Ordalydelsen af första paragrafen i nämnda lag, som bestämmer hvad som må exproprieras, är också affattad i öfverensstämmelse med denna begränsning. Detta stadgande innehåller sålunda att, "der Konungen pröfvar nödigt, att jord eller lägenhet, som enskild man, menighet eller inrättning tillhör, begagnas skall antingen till rikets försvar, till allmän väg, bro, bamn, till allmän byggnad eller dylikt allmänt behof, vare egare pliktig att afstå hvad för ändamålet fordras." Det heter ej till *anläggning* af väg etc., endast till väg, sålunda blott hvad som är oundgängligen nödigt för sakens utförande. Nu vet jag väl, att i verkligheten så tillgår, att en sökande tillåtes exproprieras icke blott hvad som är nödvändigt för den fysiska möjligheten af det tillämnade företaget, utan och åtskilligt annat. Likaså har Kongl. Maj:t genom ett nådigt bref af 1855 anbefalt sina Befallningshafvande i åtskilliga län att tillämpa expropriationslagen ej allenast på sjelfva jorodområdet för jernvägen, utan äfven på sådana intægter af grusbackar, stenbrott samt utmål för mindre tillfälliga kör- och gångvägar m. m., som för arbetets utförande anses behöfligt; men jag vågar betvifla, huruvida ett sådant medgifvande öfverensstämmer med en riktig lagtolkning, eller om hvilken departementschef som helst skulle hafva kontrasignerat ett dylikt Kongl. bref.

I allt fall vill jag icke genom att instämma i Utskottets förslag uppmuntra till en fortsatt, enligt min tanke för vidsträckt lagtolkning, men då jag å andra sidan finner behöfligt, att ett sådant tillägg till expropriationslagen, som motionären önskat, kommer till stånd, blifver mitt yrkande, att frågan till Utskottet återremitteras, på det att Utskottet må blifva i tillfälle att framlägga ett förslag i sådan syftning.

Herr Ehrenborg: Jag ber blott att få tillkännagifva, att jag deltagit i ärendets första behandling inom Utskottet och då i hufvudsaken understödde motionärens förslag, men att jag ej var närvarande vid beslutets fattande, hvilket skedde med den ringa majoriteten af

Angående
utsträckning af
expropriationsrätten.
(Forts.)

*Angående
utsträckning af
expropriationsrätten.
(Forts.)*

allenast 8 röster emot 6. Nu vill jag endast på de skäl reservanten Herr von Gegerfelt samt Herr Thomasson anfört anhålla att få framställa yrkande om ärendets återförvisning.

Herr Löwenhielm: Då Kongl. förordningen den 14 April 1866, efter mitt förmenande, endast afser förvärfvande af eganderätt till jord eller lägenhet, som för allmänt behof erfordras, så kan jag icke tolka detta stadgande på det sätt, att en jordegare skulle kunna förpligtas att afstå hvad som erfordras af materialier för t. ex. en jernvägsanläggning, såsom sten eller grus eller mark till vägars anläggning o. s. v. Utskottet har visserligen åberopat Kongl. Maj:ts nådiga bref den 31 Januari 1855 till dess Befallningshafvande i Göteborgs och Bohus, Elfsborgs, Skaraborgs och Malmöhus län, hvarigenom förordnats, att i expropriationen för statens jernvägar skulle ingå "icke allenast jordområdet för sjelfva jernvägen, utan äfven sådana intægter af grusbackar, stenbrott samt utnål för mindre tillfälliga kör- och gångvägar" m. m., som för arbetets utförande vore erforderligt. Detta Kongl. bref utverkades af dåvarande chefen i Styrelsen för statens jernvägsbyggnader och tillämpades vid jernvägsanläggningar inom det länet. I flera år har jag varit anställd hos denna styrelse samt haft dess expropriationsaffärer om hand, och under denna tid har jag varit i tillfälle erfara, att berörda Kongl. bref väl ansågs tillämpligt i fråga om jernvägsanläggningar inom nämnda län, men att man icke ville höra talas om det i fråga om sådana anläggningar i andra län, och jag tror ej Kongl. Maj:t sedermera medgifvit hvarken Styrelsen för statens jernvägsbyggnader eller enskilda jernvägsbolag en så vidsträckt expropriationsrättighet. Jag hörde också af framstående jurister sägas, att det statsråd, som kontrasignerat samma Kongl. bref, öfverskridit sin befogenhet. Under sådana förhållanden, och då kostnaden för jernvägsanläggningar i allmänhet skulle oskäligen stegras, om man icke har utväg att genom expropriation vinna erforderligt materiel eller eger rätt att, så länge arbetet pågår, begagna den för materielets framforslande nödiga mark, hvilken sedermera icke är för anläggningen behöflig, och jag för en motsatt åsigt icke kan finna stöd uti de Högsta Domstolens af Utskottet åberopade domar, får jag anhålla, att utlåtaudet varder till Utskottet återremitteradt, på det Utskottet må blifva i tillfälle att om möjligt framlägga ett annorlunda formuleradt förslag till lagstiftning i ämnet, än det motionären afgifvit, hvilket jag icke kan till alla delar gilla.

Grefve Sparre: Denna fråga är mera betydelsefull, än man vid ett hastigt påseende tror den vara, och kanske viktigare, än motionären sjelf anat. Att gifva dem, som vilja anlägga en jernväg, ovilkorlig rättighet att taga för anläggningen erforderligt grus, fyllnadsämne m. m. hvar som helst och till hvilken myckenhet som helst, tror jag ej vara riktigt. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på hela vidden af en sådan rättighet. Jag antager t. ex., att en socken har ett grustag, hvilket ofta är af stort värde, enär, såsom herrarne torde veta, desamma mången gång äro mycket aflägsse belägna och

man derföre måste köra lång väg, ofta $\frac{1}{2}$ mil. Detta grustag kunde vara tillräckligt för den socknen i många år, men en jernväg drages fram derstädes och sopar bort alltsammans; grustaget har försvunnit. Detta är en olägenhet, hvars vigt icke kan betviflas. Jag vill derföre icke, såsom motionären, gifva jernvägsbolag obetingad rättighet att taga dylika fyllnadsämnen hvar som helst. Men huru långt expropriationsrätten i hvarje fall skall utsträckas, beror på Kongl. Maj:ts pröfning, ty det är Kongl. Maj:t, som i enlighet med expropriationslagen bestämmer hvilken jord som skall afstås för allmänt behof. Om nu Kongl. Maj:t efter pröfning af förhållandena finner nödvändigt och för ortens befolkning icke medförande alltför stor skada, att sådan mark, hvarom nu är fråga, jemväl exproprieras, får jernvägsbolagets styrelse, vid utredningen af sjelfva förslaget till jernvägsanläggningen, taga denna sak i betraktande och begära, att dylik mark må i sammanhang med den jord, som för sjelfva anläggningen är nödvändig, få exproprieras. Och då Kongl. Maj:t förut meddelat sådant tillstånd, torde det vara otvifvelaktigt, att en sådan begäran, om den verkliga har skäl för sig, icke afslås. Att Kongl. Maj:t har en sådan uppfattning i denna fråga, synes af förutnämnda Kongl. bref af den 31 Januari 1855, och det kunde väl således icke vara skäl för Utskottet att föreslå en förklaring af lagen i samma anda, som Kongl. Maj:t redan gifvit, då ju Kongl. Maj:t är den ende, som har att tillämpa denna lag. Skulle åter Kongl. Maj:t finna någon tvekan i det afseendet, så har ju redan en framställning i ämnet blifvit till Kongl. Maj:t ingifven af Styrelsen för statens jernvägsbyggnader, och om något tillägg till lagen skulle anses nödvändigt för ändamålet, är jag öfvertygad, att Kongl. Maj:t dervid vidtager sådana mått och steg, att i hvarje förekommande fall vederbörande menigheter må varda i saken hörda och icke jernvägsbolagen tillåtas att borttaga de resurser, som äro för en socken eller kommun nödvändiga eller af stort värde. Enligt motionärens förslag skulle deremot bolagens rättighet i detta hänseende vara ovilkorlig, och ett sådant medgifvande anser jag för min del icke lämpligt.

Såsom herrarne veta, är jag ej synnerligen rädd för jernvägar, men så långt vill jag icke gå, att jag beröfvar folket de rättigheter eller de förmåner, de redan ega, och jag vill åtminstone, att en sådan pröfning af förhållandena skall föregå, att de af mig påpekade olägenheterna kunna förekommas.

Utskottets mening är således den, att då, så vidt nådiga brefvet af den 31 Januari 1855 utvisar, Kongl. Maj:t tolkat den ifrågasvarande paragrafen i hufvudsakligen samma syftning som motionären önskat, någon åtgärd från representationens sida ej torde vara af nöden, helst anledning ej saknas till det antagandet, att Kongl. Maj:t, om han i förekommande fall finner sig föranlåten att modifiera den tolkning, nyssnämnda Kongl. bref angifver, kommer att göra den proposition i ämnet, han kan finna nödig, i synnerhet som, såsom jag redan nämnt, en framställning i frågan af jernvägsbyggnadsstyrelsen ligger hos Kongl. Maj:t. Då hafva vi utan tvifvel att motse en proposition, till hvilken vi kunna hysa större förtroende, än om Utskottet,

*Angående
utsträckning af
expropriationsrätten.
(Forts.)*

*Angående
utsträckning af
expropriations-
lägen.
(Forts.)*

på grund af motionärens något ensidiga framställning, framställt ett sådant.

Herr Bergius: I likhet med hvad åtskillige talare förut yttrat ber jag att få tillkännagifva min åsigt vara den, att expropriationslagen icke kan tolkas så vidsträckt, som Utskottet ansett. Stadgandena i expropriationslagen kunna nemligen, efter mitt förmenande, endast föranleda dertill, att sjelfva den mark, den grund, som behöfves för något af de allmänna företag, som der finnas uppräknade, kan få exproprieras, men ingalunda att för en jernväg må exproprieras en fastighet, för att derifrån hemta de materialier, såsom grus, sand, sten m. m., som kunna anses behöfliga för det allmänna företaget. Här är icke i främsta rummet fråga om hvad som är nyttigt, utan huru nu gällande lag skall tolkas; hurudan författningen *bör* vara, blifver en fråga i andra rummet. Men om man, såsom jag, anser, att lagen icke kan tolkas på det sätt Utskottet här gjort, kan jag naturligen icke från nyttans synpunkt låta förleda mig till att tolka den på annat sätt; och då ett bifall till Utskottets förslag skulle innebära ett erkännande af eu lagtolkning, som jag anser vara fullkomligt oriktig, men en lag, hufvudsakligen i det syfte motionären föreslagit, synes mig vara behöflig, så förenar jag mig med de herrar, hvilka yrkat återremiss.

Herr Nils Pettersson: Det är förunderligt, att på samma gång man visar en sådan ifver att besluta sig för jernvägars anläggning både vidt och bredt, så vill man genom tolkning af lagen eller förhindrande af lagstiftning i ämnet försvåra, om icke omöjliggöra dessa anläggningar. Jag vågar nästan säga, att det är en sorglig sak, att man icke, då jernvägar först började byggas, vidtog den åtgärden, att låta kommuerna sjelfva exproprieras den jord, som behöfdes; derigenom skulle utan tvifvel en ganska god inbesparing beredts staten, och vi icke haft att kämpa mot de svårigheter, som nu möta. Det är likväl icke värdt att tala om den snön, som föll i fjor, utan nu få vi väl fortsätta på den en gång beträdda vägen och draga kostnaderna derfor. Men om man nu vill söka tolka expropriationslagen på det sätt, att man väl skulle ega tillstånd att från den enskilde taga mark, der en jernväg skall gå fram, men icke de till densamma nödiga materialier, grus och sand m. m., är, som jag nyss anmärkte, mer än besynnerligt. Nu ville en del, att man skall i detta hänseende vidtaga en förändring i lagen; af samma åsigt har äfven jag varit, men inom Utskottet yppade sig härom sådana meningsskiljaktigheter, att man icke kom till något resultat i detta fall. För öfrigt äro vi ju en gång ense om, att det icke är så godt för Lag-Utskottet att redigera lagparagrafer, som blifva passande. Men det synes mig vara alldeles klart, att, om man endast tillämpar 1 § af expropriationslagen, der det talas om jords eller lägenhets afstående till allmän byggnad eller *dyligt allmänt behof*, ingenting kan ligga närmare till hands, än att kalla äfven detta att taga grus m. m. *allmänt behof*. När nu visat sig, att Kongl. Maj:t äfven förut tolkat lagen på detta sätt, vet

jag icke, hvarföre man nu skall lägga hinder i vägen för att låta det fortgå på samma sätt, så mycket hellre, som det ju i hvarje förekommande fall är beroende af Kongl. Maj:ts pröfning af förhållandena. Så mycket förtroende bör man hysa för Kongl. Maj:ts regering, att man är förvissad om, att den icke skall tillåta expropriation, utan att dessförinnan behöfvat är till fullo styrkt.

Hvad beträffar den anmärkningen, att man ofta skulle nödgas köra grus och sand långa vägar, kan väl detta icke bära sig, då det icke finnes någon jernväg, eftersom det just är en jernväg, som skall anläggas. Jag vill icke längre upptaga Kammararens tid, utan yrkar bifall till Utskottets förslag, öfvertygad, att en återremiss icke skulle lända till det åsyftade resultatet att få en lagstiftning i denna del; ty så mycket har jag hört, att tankarne inom Utskottet härom äro ganska delade.

Herr Johan Jönsson: För min del må jag bekänna, att jag har mig mindre bekant, i hvilken grad expropriation af jord m. m. i stadssamhällena eger rum; men deremot vet jag, att, om denna expropriationsrätt på landet, och särskildt inom den kommun jag tillhör, erhöle en större utsträckning, än den för närvarande har, så skulle sådant komma att medföra de största vådor.

Inom nämnda kommun hafva vi blott ett enda ställe — ett berg — derifrån vi hemta vårt grus och från hvilket jemväl närgränsande socknar få af oss köpa sitt förråd. Om nu den vestra kustbanan kommer att vidare utsträckas, och om rätt medgäfvos att för blifvande kustbanans behof erproprieras nämnda ställe, så skulle det icke dröja länge, innan tillgången toge slut; och om så skedde, vore förlusten oersättlig, helst vi kanske finge färdas långa vägar, ja flera mil för att hemta våra väglagningsämnen.

Jag kan således på detta skäl, och med förutseende att dylika förhållanden komme att inträffa äfven på andra orter, icke annat än på det allra högsta vitsorda Lag-Utskottets förevarande hemställan, till hvilken jag yrkar bifall.

Herr Berg: I den fråga, som nu föreligger, är det i viss mån svårt att yttra sig, ty här gäller det hufvudsakligen att tolka nuvarande lags bestämmelser, och i detta hänseende anser jag, att det ej tillhör Riksdagen, ännu mindre mig, att uttala något omdöme. Mig synes emellertid, som om frågan, *huru* denna lag bör tillämpas, har ett särskildt inflytande på huruvida ett nytt stadgande må anses af nöden. Här har nemligen Lag-Utskottet utgått från den åsigt, att enskilda personer eller allmänna bolag skulle ega rättighet att för anläggande af en jernväg exproprieras hvilken som helst i närheten eller möjligen på långt afstånd belägen jord, som vore behöflig för fullbordande af detta företag. För min enskilda del tror jag icke detta vara fullt öfverensstämmande med nu varande lags mening, men ber dock att få erinra, att detta är *min* åsigt och att jag icke vill påstå, att ju icke Utskottet möjligen har lika rätt som jag. Då emellertid frågan nu gäller *hvad* man bör stadga, torde det icke vara ur vägen att tillse,

*Angående
utsträckning af
expropriationsrätten.
(Forts.)*

*Angående
utsträckning af
expropriationsrätten.
(Forts.)*

i hvilken mån och huru långt den enskildes rätt bör underordnas det allmänna. Om det å ena sidan kan vara rätt att, då man vill anlägga en jernväg, som ju är ett allmännyttigt företag, Kongl. Maj:t meddelar tillåtelse att expropriera för ändamålet erforderlig jord, månne det också derföre bör anses vara rätt att, om denna jernväg behöfver anskaffa sand eller grus, som icke finnes inom dess område, medgifva densamma rättighet att på 1, 2, 3 ja, kanske flera miles afstånd expropriera en plats till grustag m. m., som för dess byggande kan vara erforderligt? Jag tror, att, om man stadgade detta såsom en rättighet i fråga om anläggning af kommunikationer, man skulle komma att väl långt skrida in på den enskildes rätt. Det ligger i sakens natur, att, om en kanal skall anläggas och i dess närhet finnes tillgång på grus, eller för en jernväg banan lägges så bred, att inom dess område faller grustag, samt Kongl. Maj:t medgifver, att detta må för ändamålet upplätas, bolaget är berättigadt att tillgodogöra sig dessa ämnen. Men om ett bolag i Småland — jag valde ett olyckligt exempel, men jag vill fullfölja detsamma — skulle, på den grund att intet grustag finnes att tillgå närmare än t. ex. i Upland, ega att expropriera detta grustag för sin jernväg, så torde detta icke fullt öfverensstämma med de föreställningar vi hafva om den enskildes rätt gent emot det allmänna. Jag för min del tror derföre, att det icke i fråga om jernvägsanläggningar och dylikt bör tillåtas den enskilde att för grustag expropriera hvilken jord eller lägenhet som helst.

Ehuru jag ansett mig böra påpeka dessa förhållanden, har jag dock i detta fall icke något förslag att framställa, utan yrkar bifall till Utskottets hemställan, men ber på samma gång få i detta mitt yrkande inlägga, att jag icke derföre instämmer i Utskottets motiv såvidt deri antydes, att nuvarande lag skulle tillstådja jernvägs- eller kanalbolag att, genom expropriation, lägga under sig hvilka grustag som helst inom riket.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de meningar, som derunder förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall och dels på återremiss samt fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering begärdes och företogs, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd voteringsproposition, lydande sålunda:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren återförvisat utlåtandet.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 99 ja mot 27 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

§ 5.

Efter föredragning dernäst af Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 8 (i samlingen N:o 24), angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om författning rörande kostnadsersättning för medellös svensk undersåtes sjukvård i Norge, blef samma utlåtande af Kammaren bifallet; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 6.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets utlåtande N:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga proposition angående afsöndring af jord från f. d. pipare- och trumslagarebostället vid Uplands regemente Tibble N:o 7.

§ 7.

Företogs till afgörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga proposition angående afsöndring af jord från kronan tillhöriga hemmanen Greby i Forss socken af Södermanlands län.

Uti berörda proposition (N:o 25) var förslaget, att Riksdagen måtte för sin del medgifva, det ett å karta utmärkt jordstykke till vidd af 10 kvadratref, 19 kvadratstänger måtte få från en af Fabrikören C. O. Öberg på 20 år arrenderad lott af hemmanen Greby för all tid afsöndras och åt bemälda Öberg samt fabrikören L. A. Nilsson upplåtas, att af dem användas till byggnadsplatser för verkstadslokaler och arbetarebostäder vid deras filfabrik, mot vilkor, att årlig afgäld, motsvarande afsöndringens andel i hemmanslottens nuvarande arrende och öfriga utskylder, af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet i författningens ordning bestämdes att af jordens innehafvare, så länge stamhemmanslotten vore utarrenderad, till arrendatorn deraf och deretter till statsverket erläggas.

Utskottet, hvilket ansett den årliga afgälden för omförmälda jordrymd böra bestämmas enligt föreskriften i Kongl. förordningen den 14 April 1866, angående jords eller lägenhets afträdande för allmänt behof, hade i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning gjort den hemställan,

“att Riksdagen måtte för sin del medgifva, att ifrågavarande jordstykke till vidd af 10 kvadratref 19 kvadratstänger må från hemmanet Greby för alltid afsöndras och åt fabrikörerna C. O. Öberg och L. A. Nilsson upplåtas att af dem användas till byggnadsplatser för verkstadslokaler och arbetarebostäder vid deras filfabrik mot vilkor att årlig afgäld härför i penningar, ej understigande afsöndringens andel i hemmanslottens nuvarande arrende och öfriga utskylder, bestämmas i den ordning, Kongl. förordningen den 14 April 1866, angående jords

*Angående
afsöndring af
jord från
hemmanen
Greby.*

Angående
afsöndring af
jord från
hemmanen
Greby.
(Forts.)

eller lägenhets afstående för allmänt behof föreskrifver, samt att denna afgäld af jordens innehafvare erlägges, så länge stamhemmanslotten är utarrenderad, till arrendatorn deraf och sedan till statsverket.“

Efter uppläsning af detta förslag anförde

Chefen för Kongl. Finans-departementet, Herr Statsrådet Forssell: Herr Talman! Mine Herrar! Om Stats-Utskottet med ledning af de för utlåtagandet använda motiv, i hvilka säges, att Utskottet “icke kunnat underlåta att hysa betänkligheter mot afhändandet af statens egendom för ändamål af enskild natur,“ hade kommit till den slutsats i afseende å Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af 10 qvadratref 19 qvadratstänger från hemmanet Greby åt Fabrikörerne C. O. Öberg och L. A. Nilsson för användande till byggnadsplatser för verkstadslokaler och arbetarebostäder vid deras filfabrik, att denna upplåtelse icke måtte medgifvas, då hade jag, om än ett sådant afslag syntys mig något hårdt, egentligen icke haft mycket att säga. Det är i det hela en smakfråga, huruvida kronan kan och bör till sådana ändamål som det ifrågavarande afstå sin egendom. Mig har det syntys, som kronan icke på bättre sätt kunde använda i frågavarande jord än till understöd för denna industriela anläggning, hvarföre jag ock velat dertill medverka. Men nu har Stats-Utskottet aldeles icke varit så hårdt som motiven antyda: det har kommit till den slutsatsen, att jorden borde afstås, allenast icke på det sätt, Kongl. Maj:t föreslagit, utan i den ordning Kongl. förordningen den 14 April 1866, *angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof*, föreskrifver. Jag kan dock icke finna, att det i afseende å vinsten för statsverket är någon så väsentlig skillnad mellan hvad Kongl. Maj:t och hvad Utskottet föreslagit, att det senare har något företräde. Kongl. Maj:t har föreslagit, att å den afsöndrade egolotten måtte åsättas en årlig afgäld, motsvarande afsöndringens andel i hemmanlottens nuvarande arrende och öfriga utskylder, och Stats-Utskottet har jemväl ansett, att en dylik afgäld bör den afsöndrade egolotten åsättas. Men då Kongl. propositionen innehåller, att afgälden efter vanliga grunder för dess åsättande borde bestämmas af Konungens Befallningshafvande i länet, har Stats-Utskottet föreställt sig, att denna *afgåld* skulle kunna åsättas i den ordning Kongl. förordningen den 14 April 1866 bestämmer — om fastställande af *löseskillning* — d. v. s. antingen genom öfverenskommelse eller af en *expropriationsnämnd*. Då det emellertid är uppenbart, att det senare sättet, om det ens här kan tillämpas, innebär en vida större omgång, får jag hemställa, huruvida icke den af Kongl. Maj:t föreslagna ordning för afgäldens bestämmande bör anses rigtigare.

Herr O. B. Olsson: Jag har, för min del, icke inom Utskottet delat den åsigt, Utskottet i frågan uttalat, utan kämpade derstädes för den mening, att Kongl. Maj:ts proposition i denna del borde bifallas. Jag anser det nemligen icke löna mödan att för en så liten jordrymd, hvarom här är fråga — utgörande icke ens 2 tunnland och

bestående af icke fullt 100 stänger åker, men för öfrigt stenbacke — vidtaga ett så kostsamt experiment, som att tillämpa expropriationslagen, hvarigenom komme att förorsakas betydligt större kostnader, än hvad staten kan få för jordrymden. Det är mig visserligen icke obekant, att det är sökanden ensam, som måste vidkännas dessa kostnader, men detta hindrar mig ej att ändock anse ett sådant förfarande särdeles olämpligt. Jag vill dessutom erinra herrarne om, att redan 1860 fabriksidkaren Munktell fick från Eskilstuna kungsladugård afsöndra ett jordstykke af omkring 2 tunnland, bestående hufvudsakligast af åker och af större värde än den nu ifrågavarande jordrymden, och detta utan expropriation och dermed förenade stora kostnader.

Min åsigt är för öfrigt den, att staten icke genom afsöndringen gör någon förlust, utan tvärtom en betydlig vinst, derigenom att, i och med utvecklingen af en större fabrik å det afsöndrade området, staten får tillgodonjuta en bevilling af denna fabrik till vida större belopp än den ifrågavarande afgälden.

Nu invändes i Utskottet mot min åsigt, att man icke borde låta en enskild person få statens jord till underpris. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle det icke blifva till underpris, utan köparen skulle erlägga årlig afgäld, motsvarande afsöndringens andel i hemmanslottens nuvarande arrende och öfriga utskylder. Deremot invändes, att till följd af penningens jemna fallande i värde staten ändock derpå skulle förlora; men samma invändning gäller äfven mot en expropriation, ty, antag att denna eger rum i år eller nästa år, några år senare skulle jorden alltid hafva varit mera värd än vid tiden för expropriationen. Härtill kommer äfven, att Riksdagen vid ett föregående tillfälle uttalat den åsigt, att de statens jordlotter, som endast upptogo en mindre areal eller i arrende icke lemnade ett visst belopp, borde för statens räkning försäljas. Vid detta förhållande, och då den jordrymd, som nu är ifrågasatt skola afhändas staten, icke innehåller fullt två tunnlands areal och till på köpet hufvudsakligen utgöres af en stenbacke, anser jag för min del obehöfligt, att den från afsöndringen utgående afgäld skall bestämmas på sätt expropriationslagen föreskrifver, ett förfarande, som skulle förorsaka sökanden betydligt mera kostnader än sjelfva jorden är värd. På grund af hvad jag sålunda anfört yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och detta desto hellre, som Första Kammaren till densamma redan lemnat sitt bifall.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Herr Talman! Jag har, i motsats till den siste talaren, inom Utskottet varit och är fortfarande af den åsigt, att Riksdagen bör bifalla hvad *Utskottet* i denna punkt föreslagit. Helst hade jag sett, att denna Kongl. proposition blifvit helt och hållet afstyrkt, förnämligast af det skäl, att jag icke anser det vara billigt, att staten afträder jord för enskildes behof, och att jag tror det nu vara tid bryta med denna inom Riksdagen förut tillämpade princip. Jag har äfven stödt denna min mening på det, den Kongl. propositionen bifogade, utlåtande, som af Konungens Befallningshafvande i Södermanlands län i ämnet afgifvits. Skall nu emellertid staten afstå jord till enskildes personers behof, torde det åtmin-

*Angående
afsöndring af
jord från
hemmanen
Greby.
(Forts.)*

Angående
afsöndring af
jord från
hemmanen
Greby.
(Forts.)

stone vara nödvändigt, att afgälden och löseskillingen för jorden bestämmes så hög, att den motsvarar jordens fulla värde. Detta skulle icke blifva förhållandet, om den Kongl. propositionen bifölles, emedan en afgäld, vid hvars bestämmande endast skulle tagas hänsyn till hemmanslottens nuvarande arrende och öfriga utskylder, redan i närvarande stund skulle vara och ännu mera i tidernas längd blifva högst obetydlig.

Man har här erinrat, att, om staten understöder sådana inrättningar, hvarom nu är fråga, staten alltid skulle draga vinst deraf genom den högre bevilning, dessa efter sin stigande utveckling skulle komma att erlægga. Men förhållandet blifver väl i detta fall enahanda, om staten för den jord, han afstår till enskildes byggnadsföretag, tager fullt betalt. Bevilningen torde ej blifva större derföre att jorden säljes för godt pris. Utom allt detta förekommer äfven i detta fall en särskild omständighet, som man måste taga i betraktande, nemligen att det hemman, hvarifrån afsöndringen skall ske, icke ligger inom Eskilstuna stads domvärjo utan i en landskommun. Om nu personerna i fråga få köpa jorden, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, mot erläggande af den ringa afgälden för att, enligt hvad handlingarne gifva vid handen, å densamma uppföra arbetarebostäder, kan den ökade fattigvård, landskommunen på så sätt kommer att få vidkännas, för densamma blifva ganska betungande, helst då sjelfva fabriken är belägen inom stadens område, och således egarne af densamma der erlægga sin bevilning till staten, och till följd deraf jemväl staden får af fabriken draga kommunalutskylder, hvaremot landskommunen får vidkännas tungan af den fattigvård, som vid fabriksinrättningen uppstår, då arbetarne lagligen böra mantalsskrifvas i den kommun, der de bo. Jag anser derföre, att det äfven ur denna synpunkt icke är välbetänkt af Riksdagen att låta afsöndra denna jord från staten.

Nu har man äfven sagt, att den ifrågavarande afsöndringen hufvudsakligen består af en stenbacke. Men om också detta till en del är sant, så följer just deraf, att lägenheten kommer att äsättas ett ganska obetydligt värde, ty om den skall taxeras såsom jord, och således vid uppskattningen jemföras med hemmanets öfriga egor, blir det icke mycket som staten får i afgäld af den för framtiden. Såsom byggnadstomt deremot kan denna jordbit, fastän det är en stenbacke, få mycket värde för Eskilstuna till följd af dess närbelägenhet till staden och jernvägsstationen, och vid en expropriation kan den derföre komma att betinga ett högt pris, och det är detta pris som jag, i likhet med Utskottets majoritet, icke vill afhända staten. Nu är det visserligen sant, såsom Herr Finansministern sagt, att man kan tyda Utskottets hemställan derhän, att här blott vore fråga om en årlig afgäld. Så är dock icke förhållandet, ty när det är fråga om afsöndring af jord, så måste äfven en viss löseskillning derför bestämmas. Jag medgifver dock att förslaget är så affattadt, att det kan tolkas i den mening, Herr Finansministern behagat göra. Af denna anledning har jag uppsatt ett annat förslag med något olika redaktion än Utskottets. Detta mitt förslag lyder sålunda:

“att Riksdagen måtte för sin del medgifva, att ifrågavarande jordstycke till vidd af 10 kvadratref 19 kvadratstänger må från hemmanet Greby för alltid afsöndras och åt fabriköerne C. O. Öberg och L. A. Nilsson upplåtas, att af dem användas till byggnadsplatser för verkstadslokaler och arbetarebostäder vid deras filfabrik mot vilkor att löseskillingens kapitalvärde och årlig afgäld i penningar, den senare ej understigande afsöndringens andel i hemmanslottens nuvarande allmänna utskylder, härför bestämmes i den ordning, Kongl. förordningen den 14 April 1866, angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, föreskrifver, samt att denna afgäld af jordens innehafvare erlägges, så länge stamhemmanslotten är utarrenderad, till arrendatoren deraf och sedan till statsverket.“

Jag tror, att Herr Finansministerns betänkligheter mot Utskottets förslag skola undanrödjas genom de ändringar jag nu föreslagit i Utskottets hemställan; och då jag, såsom jag redan sagt, helst skulle önska ett afslag å den Kongl. propositionen, men föga utsigter för ett sådant resultat stå att vinna, och då således icke någon annan utväg för mig återstår, än att söka förekomma att staten skall för, snart sagt, ingenting afhända sig sin jord, så anhåller jag om bifall till Utskottets förslag med den af mig formulerade förändring.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! För min del finner jag detta Utskottets betänkande mycket märkligt i två afseenden. Först uttalar Utskottet sina betänkligheter mot att afhända staten dess egendom för ändamål af helt enskild natur; men detta oaktadt vill Utskottet subsumera förevarande fall under en författning, som just handlar om afträdande af jord för *allmänt* behof. Detta är den ena märkligheten. Den andra är den, att Utskottet föreställer sig, att 1866 års expropriationsförfattning utstakar den ordning, i hvilken afgäld för afsöndrad jord skall bestämmas. Detta är ett fullkomligt misstag. 1866 års förordning föreskrifver, att jord, som erfordras för allmänt behof, skall lösas och att löseskillingen, bestämd af en expropriationsnämnd, skall af den, som behöfver jorden, betalas. Endast i ett fall medgifver nämnda lag härifrån ett undantag, då den berättigar staten att utan lösen för jorden men mot ersättning begagna den mark, som behöfves för telegrafledningars anläggande. Deremot stadgar 27 § i merbemälda författning uttryckligen: »varder, på grund af denna författning, jord eller lägenhet styckad, och uppstår fråga, om och i hvad mån grundränta eller andra skyldigheter böra vidlåda den afträdde eller kvarvarande delen; gånge med pröfningen deraf, efter hvad om skattläggningen i allmänhet stadgad finnes.» Det är således, så vidt jag kan finna, ett högst olämpligt förslag Utskottet här afgifvit, och ännu olämpligare vore det af Kammaren att bifalla hvad Stats-Utskottet sålunda hemställt. Det bästa sättet att få nöjaktig ersättning för hvad kronan afstår är tvifvelsutän att tillvägagå på sätt Kongl. Maj:t tillstyrkt. Om således ifrågavarande afgäld bestämmes i den ordning, som 1864 års författning om hemmanskyfning och jordafsöndring i detta fall utstakar, så kommer den att sättas i persedlar,

*Angående
afsöndring af
jord från
hemmanen
Greby.
(Forts.)*

*Angående
afsöndring af
jord från
hemmanen
Greby.
(Forts.)*

hvilka lösas efter tio års medelmarkegångspris och dessa persedlars värde stiger och faller i mån af varuvärdenas stegring eller fall.

På grund af hvad jag nu i korthet anfört, yrkar jag afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Helander: Jag är väsentligen förekommen af den näst föregående talaren. Jag har derföre nu endast, med anledning af hvad en ledamot af Stats-Utskottet nyss yttrat, velat tillägga, att jag, för min del, icke vill afgöra, huruvida det icke är mycket möjligt, att en afsöndring i den ordning, 1864 års författning föreskrifver, skulle komma att i afgäld lemna lika högt belopp, som enligt bestämmelserna i 1866 års expropriationslag, vid hvilken den värde Utskottsledamoten synes i detta fall vilja lägga särdeles stor vikt. Ty 9 § af förnämnda författning förutsätter visserligen, att man vid afgäldens bestämmande skall taga hänsyn till jordens beskaffenhet; men äfven om en del af nu ifrågakvarande jordstycke består af en stenbacke, så kan det dock såsom tomtplats ganska väl vara af högt värde. Således tror jag icke, att man behöfver befara, att i detta fall afgälden för den afsöndrade jorden skulle enligt 1864 års författning blifva mindre än eljest.

Hvad vidare beträffar samme ledamots yttrande om den tunga i fattigvårdshänseende, som skulle för kommunen uppstå, så hemställer jag, om afgäldens större eller mindre belopp i afseende derpå kan hafva något inflytande. Efter mitt förmenande måtte det väl icke betyda det ringaste i fattigvårdshänseende, huruvida kronan för afsöndringen erhåller en stor afgäld eller icke. För öfrigt skulle det synas ganska märkvärdigt, om man i förevarande fall, sedan man redan medgifvit annan person att för ungefärligen samma ändamål erhålla afsöndring från samma kronolägenhet, nu skulle sätta i fråga att afslå en dylik begäran eller, i fall expropriationslagen här verkligen kunde hafva tillämplighet, vid afsöndringen tillvägagå på annat sätt, än man vid det föregående tillfället gjorde och i allmänhet brukar.

För min del anser jag således, att Kongl. Maj:t föreslagit det enda rätta sättet att gå till väga i frågan, hvarföre jag yrkar afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: I anledning af en talares yttrande beträffande den olämplighet, som skulle ligga i att, på sätt Stats-Utskottet föreslagit, ifrågakvarande jordafsöndring skulle verkställas i öfverensstämmelse med Kongl. förordningen den 14 April 1866, angående jords- eller lägenhets afstående för allmänt behof, vill jag meddela den upplysningen, att Kongl. Maj:t i ett annat fall, hvarom i Stats-Utskottets här nyligen bifallna utlåtande N:o 39 förmäles, sjelf föreslagit upplåtande af jord från en kronans lägenhet under de vilkor, samma förordning bestämmer. Således tror jag icke, att man kan säga, det någon oegentlighet ligger i Utskottets förevarande förslag, då Kongl. Maj:t sjelf i ett liknande fall föreslagit samma åtgärders vidtagande. Visserligen skedde i sistnämnda fall afsöndringen för en kommuns behof, hvaremot nu ifrågakvarande upplåtelse är afsedd för enskild persons räkning; men den enda skilnaden mellan dessa båda fall torde

bestå deri, att kronans jord i det förra afståtts till förmån för Östraby kommun och i det senare för två enskilda personers räkning. Om det nu kan medföra större olägenheter att afsöndra jord från staten till enskild person, än till en kommun, kan jag ej fatta.

Hvad åter beträffar mitt yttrande om den fattigvårdstunga, som skulle genom ifrågavarande afsöndring för kommunen uppstå, så afsåg jag dermed icke Eskilstuna kommun utan Forss socken, hvilken, om afsöndringen kommer till stånd, derigenom otvifvelaktigt skulle ganska betydligt i fattigvårdshänsecnde betungas; och jag tror, att staten bör äfven i detta fall tillse, att man icke öfvar orätt mot denna kommun. Sjelfva etablissementet ligger i Eskilstuna stad, men de arbetarebostäder, som på den afsöndrade platsen äro ämnade att uppföras, skulle således blifva belägna inom Forss kommun, dit följaktligen arbetarne och deras familjer komme att höra; vid hvilket förhållande, och oakadt de personer, som utöfva näringen, icke skulle gifva något skattebidrag till Forss kommun, denna kommun likväl finge taga hand om den del af arbetarebefolkningen, som kunde blifva i behof af fattigunderstöd. Jag tror, att man bör beakta detta förhållande och se till, att man icke begår en sådan orättvisa.

Jag vidhåller mitt förut gjorda yrkande.

Herr O. B. Olsson: Hvad beträffar den förmenta likhet, som, efter hvad den nästföregående talaren nämnde, skulle finnas mellan förevarande fall och det, hvarom Stats-Utskottets utlåtande n:o 39 handlar, så vill jag upplysa, att mellan dessa fall finnes verkligen en ganska väsentlig skilnad. Östraby kommun hade nemligen erbjudit ett visst belopp för den jord, den ville från f. d. korporalsbostället under Skånska dragonregementet Östraby afsöndra för att användas till begravningsplats, hvaraf den var i stort behof, men både boställsarrendatorn och regementsombudet hade förklarad, att de icke ville taga emot den erbjudna lösen, utan fordrade ett belopp, som var dubbelt så stort, hvadan, och då man icke kunde fordra, att arrendatorn skulle nöja sig med hvilken löseskilling som helst, församlingen erbjud, samt parterna icke kunde blifva öfverens derom, torde för Kongl. Maj:t, som skulle skilja dem emellan, ingen annan utväg finnas än att föreslå, det afsöndringen skulle ske på det sätt och under de vilkor Kongl. förordningen den 14 April 1866, angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, föreskrefve.

Efter hvad i öfrigt blifvit i denna fråga yttrad, är jag ännu mera än förut styrkt i den åsigt, jag deri hyser. Den afgift, som Kongl. Maj:t föreslagit, skall utgå med det belopp, som belöper på afsöndringen i förhållande till beloppet af arrendet för den kronolägenhet hvarifrån jorden skall upplåtas, äfvensom andel i utskylderna, och då man vet, att arrendatorn, hvilken är samme person, som velat köpa kronolägenheten, erhållit arrendet på tjugu år, räknade från midfstan 1874, hvaraf således ännu aderton år återstå, så kan man väl antaga, att arrendet, då det så nyligen bestämts, någorlunda motsvarar värdet af den afkastning, som jorden lemnar. Då jag sålunda är fullt öfvertygad, att staten icke lider någon förlust, om afsöndringen

*Angående
afsöndring af
jord från
hemmanen
Greby.
(Forts.)*

*Angående
afsöndring af
jord från
hemmanen
Greby.
(Forts.)*

sker så, som Kongl. Maj:t föreslagit, så vill jag fortfarande yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Torpadie: Jag ber det ärade Stats-Utskottet om ursäkt, att äfven jag ställer mig på deras sida, som icke kunna inse, huru det är möjligt att i detta fall tillämpa en författning, som handlar om afstående af jord för allmänt behof, då i förevarande fall något sådant allmänt behof icke förefinnes. Detta var deremot händelsen i det fall, som omförmäles i Stats-Utskottets utlåtande N:o 39, och hvartill en föregående talare hänvisat, emedan der var fråga om upplåtelse af mark för beredande af begravningsplats för Östraby kommun, och tillämpandet dervid af expropriationslagen var således enligt min tanke lika riktigt, som det tvifvelsutän vore oriktigt här.

Jag förenar mig på grund häraf med de talare, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och propositioner gifvits såväl på bifall till Utskottets hemställan som jemväl på de yrkanden, hvilka under öfverläggningen framstälts, biföll Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition, samma proposition oförändrad.

§ 8.

Föredrogos och biföllos, hvart efter annat, Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 42, i anledning af väckt motion om eftergift af kronans rätt tift danaarf efter afidne smeden Carl Malmberg vid Eriksdal;

N:o 43, i anledning af väckt motion angående restitution till fabriksidkaren J. S. Svensson af tillverkningsafgift för bränvin; och

N:o 44, angående Kongl. Maj:ts nådiga framställning om anvisande af medel för utförande af åtskilliga nybyggnader och andra arbeten vid statens jernvägar, äfvensom för anskaffande af jernvägsmateriel.

§ 9.

Skedde föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 45, i anledning af Riksdagens år 1875 församlade revisorerers berättelse, angående granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1873.

§ 1.

*Angående
användning af
inkomsten af
fångars
arbeten.*

Under granskning af Kongl. Fångvårdsstyrelsens räkenskaper hade revisorerne anmärkt, att fångarne vid läns- och kronohäktena selsättas med åtskilliga handverk och arbeten, hvilka förläggas och anordnas af fängelsernas föreståndare, och deraf inkomsten, hvars behållna del för år 1874 uppgått till 103,036 kronor 22 öre, så förde-

las, att en del kommer fångarne till godo, en del tillfaller fängelse-direktörerne och vaktbetjeningen, samt en del ingår till fängelsernas besparingskassor, hvarföre, och då enligt revisorernes mening fångarnes arbete väl i främsta rummet tillhörde staten, samt det derföre syntes dem anmärkningsvärdt, att icke någon del af förenämnda inkomst vore afsedd att komma statsverket till godo, revisorerne ansett sig böra å förhållandet fästa Riksdagens uppmärksamhet.

Utskottet, som i den föreliggande paragrafen utlåtit sig öfver revisorernes berörda anmälan, hade på anförda skäl hemställt:

att samma anmälan icke måtte till någon åtgärd från Riksdagens sida föränleda.

Herr Danielsson yttrade: Då jag varit den, som inom statsrevisionen väckt denna fråga på tal med det resultat, att den här omförmälda skrifvelsen blef beslutad, så må det tillåtas mig att yttra några ord i ämnet.

Af det föreliggande utlåtandet finner jag, att Stats-Utskottet uppfattat saken på helt annat sätt, än statsrevisorerne menat. Såsom bekant, innehöll sistlidna Riksdags skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t ingenting rörande de fångar, som undergå sin strafftid vid läns- och kronohäktena, utan den afsåg endast fångarne vid straff- och arbetsfängelserna. Man har nu kommit till den öfvertygelsen, att, då så många fångar undergå sitt straff vid läns- och kronohäktena, äfven en del af deras arbetsförtjenst bör tillfalla staten, hvilket för närvarande icke är händelsen. Vi veta nemligen, hurusom, då strafftiden icke öfverstiger tvenne år, fången får undergå sitt straff vid läns- eller kronohäktet, hvaremot om strafftiden är en enda dag längre, fången skickas till straff- och arbetsfängelset, i hvilket senare fall staten erhåller del af hans arbetsförtjenst. Men den förlust, staten lider genom att icke för sin egen räkning behålla en del af den vinst, som uppstår af fångarnes vid läns- och kronohäktena arbete, är för stor, att jag skulle anse det rätt att låta denna fråga alldeles falla. Utskottet har visserligen uttalat sin *förmodan*, att Kongl. Maj:t skall egna jemväl denna sak någon uppmärksamhet, men det har icke uttalat någonting bestämdt om, att Riksdagen borde hos Kongl. Maj:t framställa sin önskan om en förändring i det nuvarande systemet.

Som bekant, öfverlemnas redogörelsen för den vinst, som fångarnes vid läns- och kronohäktena arbete inbringar, icke till granskning af statsrevisorerne, utan redovisas dessa medel inför Fångvårdsstyrelsen, som efter behag ordnar hithörande förhållanden. Jag har ännu kvar sedan min revisionstid några anteckningar i berörda hänseende, och finner då, att t. ex. vid Kalmar kronohäkte, under hela det år statsrevisionen afsåg, antalet af fångar ständigt utgjort 35, utom ransakningsfångarne. Och af det arbete, som detta stora antal fångar kunna åstadkomma, få fängelsedirektören och fångknektarne draga en fördel, som icke är ringa, enär enligt räkenskapshandlingarne för det år, jag nu afser, fångarnes arbetsförtjenst vid nyssberörda fängelse uppgick till flera tusen kronor.

Förhållandet är nemligen, att fängelsedirektörerne icke äro skyldige

*Angående
användningen
af inkomsten
af fångars
arbeten.
(Forts.)*

*Angående
användningen
af inkomsten
af fångars
arbeten.
(Forts.)*

att redovisa efter något visst pris vare sig för sjelfva arbetet eller för produkten deraf, utan de få i detta fall sjelfve bestämma priset, som troligen ställes så lågt, att vinsten för fängelsedirektören blir långt betydligare, än redovisningen utvisar. Också ser man af ett yttrande af Fångvårdsstyrelsen, att äfven den erkänner, att fängelsedirektörernes vinst i detta fall är för hög för att vara förenlig med deras egenskap af endast fångarnes arbetsförläggare. Fångvårdsstyrelsen yttrar nemligen i sitt underdåniga utlåtande i anledning af revisorernes framställning i fråga om fångvården bland annat: "men sedan under senare åren arbetsinkomsten vid läns- och kronocellfångelserna visat sig vara i jemnt stigande, och den direktörerne och vaktbetjeningen tillfallande andel syntys styrelsen uppgå till högre belopp, än hvarpå de skäligen kunde göra anspråk o. s. v." Också har Fångvårdsstyrelsen vidtagit den åtgärd att proportionsvis minska desse fängelsedirektörernes inkomster, hvarigenom uppstått en tillökning i fångarnes besparingskassor. Detta kan väl tyckas vara ganska välbetänkt, men jag tror dock, att man derigenom gått vid sidan af saken, emedan man väl, hvarom Riksdagens revisorer ock voro ense, måste anse det som en grundsats, att fångarnes arbetsförtjenst i första hand tillhör staten, som åtagit sig att i allt underhålla dem, d. v. s. gifva dem kläder, ljus, värme m. m.

Något yrkande tilltror jag mig visserligen icke att framställa; men jag kan ej underlåta förklara, att jag skulle gerna hafva sett, att frågan, då den förelåg till Stats-Utskottets pröfning, hade blifvit behandlad i det syftet, att Riksdagen skulle till Kongl. Maj:t ingå med en formlig framställning, att regeringen måtte egna frågan den uppmärksamhet, som den onekligen förtjenar.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

§§ 2—10.

Utskottets i dessa paragrafer framförda hemställanden blefvo jemväl bifallna.

*Angående
stuteri-
inrättningarne
m. m.*

Slutligen hade Utskottet yttrat:

"Hvad i öfrigt blifvit af revisorerne anmaldt och erinradt, har Utskottet funnit dels vara af beskaffenhet att lämpligen böra tagas i öfvervägande vid behandling af de utgiftsanslag, revisorernes framställning berör, dels hafva medfört åsyftad rättelse, dels vara genom vederbörandes afgifna utlåtanden nöjaktigt förklaradt, dels ej vara af den vikt att, oaktadt förklaringen ej varit fullt tillfredsställande, någon Riksdagens åtgärd bort af förhållandet påkallas, dels ock slutligen icke hafva varit af beskaffenhet att från Utskottets sida påkalla något yttrande."

Herr Sven Nilsson i Efveröd, hvilken i en utlåtandet bifogad reservation uttalat sig för afåtandet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t, afseende stuteri-inrättningarnes indragning samt ett fullständigt infö-

rande i deras ställe af det s. k. premieringssystemet, begärde, sedan Utskottets nyss onförmälda yttrande blifvit uppläst, ordet och anförde: Herr Talman! Jag ämnar icke upptaga någon annan anmärkning i statsrevisorernes berättelse, som hittills icke blifvit behandlad af Kammaren, än den, som angår stuteristyrelsen i riket. Jag skulle måhända hafva skäl att äfven yttra mig rörande andra anmärkningar, hvarå Utskottet ej fäst at afseende, men då Utskottet i den nu föredragna punkten på en gång besvarat dem, så vill jag icke besvara Kammaren mera än i detta enda fall.

I afseende å Flyinge stuteri hafva statsrevisorerna i deras afgifna berättelse gjort anmärkning mot en under år 1873 inköpt fullblodshingst, benämnd "Doberan" och några efter honom fallna föl, hvilka tycktes revisorerna "vara mindre lämpliga". Revisorerna hafva genom detta uttalande förklarat, att såväl det inköpta djuret som de efter detsamma fallna föl ej vore passande för hästafvelns förbättrande i vårt land. Jag anser så ock vara förhållandet, och jag tror jemväl, att man kan göra en ganska väsentlig anmärkning mot förvaltningens åtgärd i afseende å inköpet af hingsten. I de handlingar, som varit för mig tillgängliga inom Stats-Utskottet, förekommer, i stuteristyrelsens protokoll, att vid ifrågavarande inköp två säljare anmält sig och utbjudit hvardera en hingst. Den ene af dessa hingstar kasserade stuteristyrelsen på den grund, att han var halt på det ena benet, men styrelsen köpte deremot den andra hingsten, hvilken var halt på två ben. Om denna hingst, eller "Doberan", heter det visserligen i protokollet öfver den före inköpet å honom af en professor vid veterinärinstitutet härstädes anställda besigtning, att hingsten ej hade några "anmärkningsvärda fel"; men detta yttrande visar emellertid tydligen, att vid inköpet fel förefunnos hos hingsten, hvilken dock skulle tjena till hästafvelns förbättrande i vårt land. Denna omständighet var väl värd att af stuteristyrelsen uppmärksammas, i synnerhet då inköpspriset för hingsten uppgick till så högt belopp som 9,000 kronor. Att det icke var alldeles så väl beställt för styrelsen med detta inköp, tror jag man ytterligare kan sluta deraf och ådagaläggas genom stuteristyrelsens förklaring öfver revisorernes anmärkning, då den vill kasta ansvaret för detta misslyckade köp helt och hållet på revisorerna sjelfva. Det är naturligt, att, då stuteristyrelsen blifvit medveten om, att hingsten vore oduglig, hvilket ock visade sig vara förhållandet vid det besök, revisorerna gjort vid Flyinge stuteri, detta skulle vara det lättaste sättet för styrelsen att komma ifrån allt ansvar. Stuteristyrelsen yttrar nemligen i det utlåtande, som styrelsen afgifvit i anledning af revisorernes anmärkningar, följande:

"att fullblodshingsten Doberan väl icke kan jämföras med de fullblodshingstar, hvilka i utlandet betinga de högsta pris, men att styrelsen för sin del ännu icke vågar falla något bestämdt yttrande om hingstens värde såsom afvelsdjur, enär de efter honom fallna föl ännu icke äro årsgamla; dock är att befara, det revisorernes sålunda väl tidigt framkastade tvifvelsmål i afseende å hingstens lämplighet kan ingifva allmänheten förutfattad misstro till densamma och sålunda för-

*Angående
stuteri-
inrättningarne
m. m.
(Forts.)*

Angående
stuteri-rätt-
ningarne m. m.
(Forts.)

anleda dertill, att detta ädla djur mindre användes till afvel.“ Detta vill med andra ord säga, att revisorerne genom de anmärkingar de framställt mot djuret bära ansvaret för att det icke kan uppfylla sitt ändamål. Det vore naturligtvis ett mycket bekvämt sätt för styrelsen att komma ifrån saken på detta sätt, men om någon grannligheten vittnar det icke. Jag tror dock att styrelsen i själfva saken i detta sitt svar visat att den hade för afsigt att dölja att saken varit ifrån början något sjuk.

Statsrevisorerna hafva äfven i en annan del gjort anmärkingar mot styrelsens förvaltning af Flyinge stuteri, eller i det hänseendet, att de arrenden, som uppbäras för åtskilliga utarrenderade egendomar vid stuteriet, äro alldeles för låga. Jag tror mig icke behöfva visa detta, åtminstone för den, som har någon närmare kännedom om förhållandena på ort och ställe; men för öfrigt kan det i berörda afseende vara af vigt få kännedom om, att arrendatoren af egendomarne Walleberga och Slättängen kort efter desammas öfvertagande vid sista arrendet blef bjuden en mycket stor summa i afträde, uppgående, som jag med visshet vet, till 100,000 kronor, hvilket anbud dock ej af arrendatoren antogs.

Jag tror således också att styrelsen icke heller i *detta* fall varit så mån om statens bästa, som den bort vara. Om man jemför de arrenden, som äro bestämda vid Flyinge, med arrendena för andra egendomar i orten, skall man finna, att de förra äro alldeles för låga; de uppgå sannolikt icke till hälften af de belopp, hvartill de bort uppgå, derest arrendena blifvit utbjudna på auktion. Här hafva Konungens Befallningshafvande och chefen för Flyinge stuteri i samråd uppgjort förslag till arrendets minimi- och maximibelopp, hvilket senare med någon förändring fastställdes af Kammarkollegium och antogs af den nuvarande arrendatorn, emedan han som innehafvare af det förra arrendet egde optionsrätt, d. v. s. det hölls icke någon offentlig auktion. Jag klandrar visserligen icke detta tillvägagående i *det* hänseendet, att *han* fick arrendet till maximibeloppet, då detta nu en gång blifvit bestämdt, men jag kan icke annat än ställa en allvarsam anmärkning mot stuteristyrelsen, och särskildt mot chefen vid stuteriet, som bort veta hvad arrendet var värdt, men icke gjort Kammarkollegium, som omöjlig kunde känna detta, uppmärksam derpå. Jag tror, att i detta afseende styrelsen brustit mycket i sin skyldighet att tillgodose det allmännas rätt och bästa. Det är väl möjligt att Kammarkollegium icke infordrat stuteristyrelsens förklaring eller utlåtande, men chefen för Flyinge stuteri, som var, såsom jag redan nämnt, med om att bestämma arrendet, hade bort icke allenast vid arrendets bestämmande afgifva sin afvikande mening från Konungens Befallningshafvande om dess rätta värde, utan jemväl underrättat stuteristyrelsen derom, på det att denna i sin ordning kunnat göra Kammarkollegium uppmärksam på förhållandet.

Det hade nu icke varit min mening att framställa anmärkingar mot stuteristyrelsen i något annat afseende än det jag gjort, väl vetande, att de icke komma att leda till någon åtgärd, men betraktar man förhållandena äfven från en annan sida, så får man medgifva,

att stuteristyrelsen icke heller i detta afseende skött sina åligganden så som den bort. Flyinge och Dalby kungsgårdar omfatta 2,689 tunnland, 21 kappland, detta till största delen af Skånes bästa och bördigaste jord. Om man derifrån afdrager 325 tunnland 28 $\frac{1}{2}$ kappland, som användas för statens räkning till skogsplantering, hvilken jag dock tror att stuteriet begagnar såsom betesmark, hvilket jag dock ej med visshet kan säga, jemte 1 tunnland till skolhusbyggnadstomt, så återstår dock 2,362 tunnland 24 $\frac{1}{2}$ kappland. Afkastningen häraf för 1873 har, det kontanta arrendet oberäknadt, uppgått till ett värde af omkring 22,000 kronor. Utom dessa 2,362 tunnland 24 $\frac{1}{2}$ kappland jord har stuteriet haft en inkomst af statsmedel till belopp af 5,340 kronor samt af skånska hushållningssällskapet 780 kronor 79 öre, hvarjemte det af föregående årets överskott användt 875 kronor 15 öre, och har sålunda förenämnda år haft en sammanlagd kontant inkomst af 6,995 kronor 94 öre utom afkastningen af egendomen och andra inkomster. Och, mine herrar, på dessa summor har stuteriet underhållit 85 hästar! Kan någon vilja påstå, att detta är god hushållning med statens medel? Jag tror ingen skall kunna svara *ja* dertill; 2,362 tunnland 24 $\frac{1}{2}$ kappland jord utom skogsplanteringen och 6,995 kronor 94 öre dertill för underhåll af 85 hästar! Jag betvivlar, att man kan kalla sådant en god och ordentlig förvaltning.

Det är således för mig åtminstone klart, att stuterierna, såsom de nu skötas, blifva alltför dyra. Går man till räkenskaperna, skall man finna, att Flyinge stuteri är upptaget till en årsinkomst för 1873 af 33,901 kronor 46 öre, men stuteristyrelsen har härvid icke upptagit alla afgifter som influtit, utan uteslutit bland dem allt arrende, som utgöres af egendomen i natura-prestationer, och i öfrigt all afkastningen af *den jord*, som begagnas under stuteriets eget bruk, som icke är så obetydlig. Dessa arrendeaftgifter utgjordes år 1873, enligt en promemoria som jag förskaffat mig från styrelsen, af 718 fot 2 kannor råg, lika mycket korn, 3,805 fot 2 kannor hafra, 3,570 centner hö och 1,660 centner halm. Allt detta redovisar icke stuteristyrelsen, enligt den föreliggande revisionsberättelsen, i sina räkenskaper lika litet för Flyinge som för andra stuterier. Valverar man nu denna afkastning i kontanta penningar, så finnes denna summa uppgå till i rundt tal omkring 22,000 kronor, hvarigenom stuteriets tillgångar i sjelfva verket skulle utgöra 55,000 à 56,000 kronor utom den afkastning, som den jord, hvilken nyttjas under stuteriets eget bruk, lemna, om hvilken jag icke kan lemna någon uppgift i afseende på afkastningen. Med dessa siffror kan man få en allmän öfverblick af, huru dyra stuterierna i sjelfva verket äro, och om man nu tillägger de inkomster, som inflyta från sjelfva stuteriet, hvilka i försäljnings- och betäckningsmedel för år 1873 utgjorde 17,967 kronor 31 öre, kan man sålunda lätt finna, huru illa åtminstone detta stuteri skötes, och då anledning ej saknas till, att de öfriga stuterierna jemväl medtaga större uppoffringar från staten, än som motsvarar det med dem afsedda ändamålet, och då detta ändamål torde kunna vinnas säkrare och billigare genom premieringssystemets fullständiga antagande, tyckes det mig vara på tiden att söka få ändring i nuvarande förhållandet.

Angående
stuteriinnrätt-
ningarne m. m.
(Forts.)

Angående
stuteriinträtt-
ningarne m. m.
(Forts.)

Då härtill kommer, att de komiterade, som hade frågans utredning om hand, i sitt betänkande 1869 uttalat såsom sin åsigt, att premieringssystemet måhända vore lika ändamålsenligt som något annat system för hästafvelns förbättrande i landet, samt Riksdagen tyckes hafva godkänt denna åsigt, då den åtskilliga gånger anslagit medel att användas till ändamålets vinnande på detta sätt, vågar jag, med anledning af de anmärkningar som revisorerne framställt, och i öfrigt under åberopande af hvad jag i min vid betänkandet fogade reservation anført, föreslå: att Riksdagen ville genom skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke stuteriinträttningarne nu kunna indragas och det så kallade premieringssystemet i deras ställe fullständigt införas.

Jag anhåller om proposition på detta förslag.

Derr Danielsson: Om jag nu kommer att yttra mig i en helt annan fråga än den, som siste talaren diskuterade, torde herrarne icke finna detta så underligt. då Utskottets utlåtande i förevarande punkt är så mångsidigt, att det väl kan gifva anledning dertill. Jag vill då påpeka, hurusom Utskottet, efter min uppfattning, förbigått en högst viktig anmärkning, som gjorts af revisorerne, nemligen rörande Öfverintendentsembetet här i Stockholm. Revisorerne hafva fäst Riksdagens uppmärksamhet uppå, att bemälda embete låtit verkställa åtskilliga reparationer å kronan tillhöriga hus och byggnader, utan att dervid ställa sig till efterrättelse den för embetet gällande instruktion. Det heter nemligen i andra paragrafen af denna instruktion: "De arbeten, hvilka å kronans hus och byggnader, vare sig i hufvudstaden eller landsorten, äro behöfliga, skola, derest icke betydande svårigheter därför uppstå, utföras efter föregången entreprenadauktion." Detta har embetet icke iakttagit vid något enda af de arbeten, som förrättats under den tid revisionen omfattar, och det oaktadt en del af dessa arbeten varit af ganska betydande omfång. Så hafva t. ex. här i staden reparationer skett å Kongl. dramatiska teaterns hus för en kostnad af icke mindre än 37,659 kronor 28 öre och å gamla bankhuset för en kostnad af 15,058 kronor 9 öre, hvarjente kanslihuset undergått en betydlig reparation, som kostar 9,275 kronor 25 öre o. s. v., således arbeten af icke så ringa betydighet. Nu har man aldrig hört att de reparationer, som skett å länsresidensen eller andra kronans byggnader här och der i landet, hafva, om de än varit aldrig så obetydliga, verkstålts utan att gifna föreskrifter derom behörigen iakttagits. Men Öfverintendentsembetet har gått utom de för detsamma gifna föreskrifter samt på eget bevåg och efter eget godfinnande träffat uppgörelse om levererandet af det ena och det andra materialet, som för arbetets verkställande varit behöfligt. Embetet har visserligen, med anledning af de till följd deraf mot detsamma gjorda anmärkningar, afgifvit en förklaring för att söka rättfärdiga sig och deruti anført, att det endast antagit de leveransanbud, som varit billigast. För min del har jag dock icke af denna förklaring blifvit öfvertygad om, att embetet förfarit som det bort, och jag vill omnämna ett par omständigheter, som jag tror böra kunna visa, att jag

icke saknar skäl dertill. Bland de af embetet ingifna redovisningshandlingar, har jag sett tvenne räkningar å af embetet reqvirerad plåt. Å den ena räkningen var priset på plåten upptaget till något öfver 50 kronor och å den andra till något öfver 80 kronor, naturligtvis för lika stor mängd deraf eller per skeppund. Nu kan det väl hända, att den ena plåten var något tjockare och bättre än den andra, men prisskilnaden är dock alltför betydlig, för att den skulle kunna undgå att väcka uppmärksamhet. Flera räkningar funnos, som voro antecknade till betalning för mindre belopp än de innehöllo, och en fann jag, om jag icke missminner mig, t. ex. lyda å ett belopp af 5,400 kronor. Öfverintendentsembetet hade deremot, såsom en å räkningen tecknad accept utvisade, förklarar sig endast vilja betala 5,200 kronor, och med detta senare belopp synes räkningsutfärdaren hafva åtnöjt sig utan att göra den ringaste invändning. Hvad slutsatser man häraf än kan draga, icke tror jag, att de blifva till förmån för Öfverintendentsembetet.

Då det nu verkligen förhåller sig så, som jag omnämnt, anser jag, för min del, att Riksdagen borde ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse och begäran, det Kongl. Maj:t ville tillhålla embetet att iakttaga de för detsamma genom gällande instruktion gifna föreskrifter. Ty om embetet oanmärkt tillåtes att fortfarande tillvägagå på enahanda godtyckliga sätt, fruktar jag, att smittan deraf kommer att sprida sig till äfven andra delar i landet, hvarigenom man lemna leverantörerne en kraftig uppmuntran att, då ingen täflan eger rum, fordra en betalning, på hvilken åtminstone icke staten kommer att rosa marknaden. Jag anser saken vara ganska allvarsam, och jag tager mig derföre friheten att yrka, det frågan i denna punkt måtte återremitteras, så att Stats-Utskottet måtte komma i tillfälle att närmare, än det gjort, taga saken i skärskådande, äfvensom föreslå en skrifvelse af ofvannämnda innehåll till Kongl. Maj:t.

Herr O. B. Olsson, som, enligt anteckning å utlåtandet, instämt i Herr Sven Nilssons ofvanberörda reservation, yttrade: År 1869 afläts underdånigt betänkande af de utaf Kongl. Maj:t i nåder förordnade komiterade för uppgörande af förslag till åtgärders vidtagande för hästafvelns befrämjande. Af berörda betänkande inhemtas, att vid Flyinge stuteri finnas 2,689 tunnland jord, och den, som något känner till förhållandena i Skåne samt vet i hvad trakt Flyinge är beläget, torde också medgifva, att jorden derstädes är bland den bästa i hela Skåne. Beräknar man nu afkastningen af ifrågavarande jord till 30 kronor per tunnland, så utgör detta ett belopp af 80,670 kronor.

Vid början af år 1873 — det år som sista revisionen omfattade — fans vid Flyinge stuteri ett antal af 106 hästar och vid samma års slut 109 stycken. Utöfver den beräknade afkastningen af stuteriets jordareal har detsamma, på sätt den föregående talaren äfven omnämnde, anslag från statens sida och åtnjuter jemväl ett slags ersättning eller hvad jag må kalla det från länets hushållningssällskap. Är det nu med klok hushållning öfverensstämmande, att en jord af så utomordentligt god beskaffenhet, som den ifrågavarande, ändå icke

*Angående
stuteriärrätt-
ningarne m. m.
(Forts.)*

Angående
stuteriinträtt-
ningarne m. m.
(Forts.)

kan underhålla mera än omkring 100 hästar och det oaktadt är i behof af statsanslag? För min enskilda del anser jag en icke ringa misshushållning ligga i berörda förhållande, och jag vill hemställa, huruvida icke tiden nu må anses vara inne att fatta det beslut, som var föreslaget utaf de komiterade, som i ärendet varit förordnade. Jag tillåter mig sålunda uppläsa några rader af bemälda komiterades betänkande. Det heter deri:

“Men oaktadt komitén anser nyss omförmälda anstalter företrädesvis verkande till hästafvelns utveckling, och ehuru komitén hyllar den grundsats, att staten endast så länge bör i hästafveln direkt genom stuterier ingripa, som detta är ovilkorligen nödvändigt, anser den likväl, i betraktande deraf att, för frambringande af kavalleri-, rid- och vagnhästar, afvelsdjur af ädelt slag städse blifva för landet behöfliga, men icke alltid äro att finna då de behöfvas, äfven om de regelmessigt kunna åtminstone till höga pris genom inköp från utlandet anskaffas, samt vidare med hänsyn dertill, att såväl för sådana inköp betydliga summor skulle årligen ur landet utgå, som ock att de inköpta djurens afvelsduglighet icke med visshet på förhand eller vid inköpet kan bestämmas, och köparen således kan löpa en betydlig risk, att stuterier tills vidare äro nödvändiga.“ Men på samma gång föreslå också komiterade införande af premieringssystemet, hvilket redan för flera år tillbaka skett.

Jag hemställer, huruvida den tid, som komiterade förutsatt för stuteriernas upphörande, icke nu må anses vara inne och jag instämmer sålunda uti det af Herr Sven Nilsson i Efveröd afgifna yrkande.

Herr Jonas Andersson i Häckenäs: I likhet med den näst förgående talaren anser äfven jag, att stuterierna äro en alltför dyrbar apparat för den verkan och det inflytande, som de utöfva på hästafveln i vårt land; och jag är fullt öfvertygad, att med nu rådande förhållanden dessa apparater kunna utan skada helt och hållet indragas. Efter mitt förmenande har det enskilda intresset i hvarje län utvecklats sig derhän, att man uppföder de hästar och för öfrigt skaffar sig den race, som för hvarje ort bäst lämpar sig. Äfven allmänna opinionen har, så vidt mig är bekant, längesedan utdömt dessa stuterier, såsom öfverflödiga för det med dem afsedda ändamålet. När härtill kommer, att alla upplysningar beträffande stuterierna, som inom Stats-Utskottet kunnat inhemtas, dels genom revisorerens berättelse och särskilda besök på olika ställen och dels genom enskilda, i närheten af ettdera stuteriet boende personers kännedom om förhållandena, — då, säger jag, alla upplysningar öfverensstämma deruti, att de djur, som uppfodas vid stuterierna, äro illa värdade, samt att dithörande egendom är i värde alltför lågt beräknad äfvensom jorden utarrenderad mot för ringa pris, och stuterierna ändock icke kunna underhålla synnerligt stort antal hästar, men det oaktadt äro i behof af penningsanslag från statens sida — så synes mig allt detta bevisa, att det icke torde vara så väl stäldt med hushållningen i dessa stuterier. Och då vi, som sagdt, torde kommit på den punkten, att stuterierna numera äro för sitt ändamål obehöfliga, så finner jag det vara fullt i

sin ordning, att, såsom Herr Sven Nilsson i Efveröd föreslagit, Riksdagen beslöte ingå till Kongl. Maj:t med en skrivelse, hvori begärdes en utredning, huruvida icke dessa stuterier kunde med fördel indragas.

Jag instämmer till fullo uti det af Herr Sven Nilsson framställda förslag.

Grefve Björnstjerna: Jag ber att till en början få förklara, att jag icke tillhör stuteristyrelsen, således icke har något att skaffa med Flyinge stuteri, utan att jag nu kommer att yttra mig endast i egenskap af hästvän, hvilket jag anser mig vara.

Den första anmärkningen, som riktats mot stuteristyrelsen, var, att den gjort ett olyckligt inköp af hingsten Doberan. Häremot ber jag att få erinra, att det visserligen var stuteristyrelsen som uppgjorde köpet af ifrågavarande hingst, men först efter sedan hästen blifvit besigtigad af de skickligaste veterinärläkare, vi i vårt land ega. Denna undersökning slog så ut, att hingsten förklarades vara utan några anmärkningsvärda fel i afseende å byggnad och rörelser. Jag tager mig friheten upplysa den värde talaren på skånebänken, att nyssnämnda ordalag äro just de, som allmänt begagnas i intyg öfver vid besigtning godkända hästar, enär det icke finnes någon enda häst i hela världen, som är alldeles felfri, om icke annat har han något litet öfverben, en obetydlig galla eller möjligen står den ena hofven mera utåt vänd än den andra. Veterinärläkaren kan således icke lemna annat intyg, än att hästen icke har något anmärkningsvärdt fel. Att Stuteriöfverstyrelsen på ett dylikt betyg inköpte hingsten, kan sålunda icke läggas nämnda styrelse till last. Jag medgifver ganska gerna, att det varit lyckligare om man i stället inköpt den andra hingsten, som erbjöds. Nu stationerad i Vestergötland, inbringar han åt det bolag, som inköpte honom, omkring 4,000 kronor årligen. En ganska vacker ränta på de 10,000 kronor han kostade. Emellertid var denna andra häst, "Legitimit", vid tillfället halt. Under sådant förhållande gjorde ju vederbörande ganska rätt, som icke köpte honom; att hästen några dagar efteråt skulle vara frisk, kunde stuteristyrelsen omöjligt veta. Den hingst som köptes, eller Doberan, var felfri, mycket vacker och hade nyss vunnit priset vid kapplöpningarne å Ladugårdsgärdet. Ingen kunde då anse den annat än som en utmärkt god häst, att han efteråt på nedfärden till Skåne förkylde sig och blef allvarsamt sjuk, kunde väl icke stuteristyrelsen hjälpa. Hvad åter de efter denna hingst fallna föl beträffar, har jag intyg från personer, som nyligen sett dem och som förstå att bedöma dem. Deraf framgår, att åtskilliga af dessa föl äro ganska vackra. Jag tror således icke att man i anledning af Doberans inköp kan lägga stuteristyrelsen något till last, tvärtom den har handlat omtänksamt och väl.

Den andra anmärkningen, man gjort mot stuteristyrelsen, var, att den illa skött utarrenderingen af en del af den till Flyinge stuteri anslagna egendom. Enligt det protokoll, jag här håller i handen, finner man, att det är Kammarkollegium som utsatt både maximi- och minimipris för arrendet och att då den förre arrendatorn hade optionsrätt samt dessutom sjelf rådde om alla byggnaderna på egendomen

Angående
stuteriärrätt-
ningarne m. m.
(Forts.)

Walleberg, tillerkändes honom arrendet, utan att auktion ifrågakom. Ganska tvifvelaktigt torde dessutom vara, om man kunnat erhålla en högre arrendesumma, om en annan arrendator kunnat autagas, när denne då måst inlösa alla byggnader uppgående till ett högst betydligt värde.

Jag har icke kunnat följa alla de uträkningar den värde talaren på skånebänken nyss gjorde, men på grund af revisorernes berättelse, hvilken jag antager vara fullt tillförlitlig, finner man, att de tre till Flyinge stuteri anslagna egendomarne Walleberg, Slättängen och Dalby, hvilka äro utarrenderade för stuteriets räkning, tillsammans utgöra 1,283 tunnland, och att resten i den af Herr Nilsson uppgifna arealen, 2,689 tunnland, utgöres af mossar, sumpskogar, skogsmark, vägar, och torplägenheter. Häraf följer, att man vid bestämmande af arrendet ej gerna kunde taga i betraktande mera än de 1,283 tunnland; det öfriga är ju af föga eller intet värde. Det är ganska möjligt att arrendepriiset i en framtid kan blifva högre, ehuru någon förändring deri naturligtvis icke kan ske under de återstående 18 arrendeåren. Högst obilligt blir emellertid att skylla på stuteristyrelsen, att icke den nuvarande arrendesumman blifvit högre. Det var ju Landshöfdingeembetet och Kammarkollegium, icke Stuteri-öfverstyrelsen, som hade med saken att göra.

Man säger vidare, att stuterierna kosta mycket och att de icke göra motsvarande nytta. Jag vågar likväl betvifla detta, då man ser att ensamt de från Flyinge stuteri utsände hingstar under år 1875 betäckt omkring 1,435 ston. Detta torde medgifvas vara en ganska stor fördel för hela omkringliggande trakten. Man får derfor icke endast beräkna hvad de 108 hästarne, som finnas å stuteriet, kosta i årligt underhåll, man måste äfven beräkna den ofantliga nytta hela landet drager deraf, att ett så stort antal dugliga afvelsdjur finnas att tillgå. Till svar på Herr Jonas Anderssons i Häckenäs anmärkning, att stuterierna icke omfattas med förtroende anhåller jag att få nämna, att utom de af Flyinge-hingstarne betäckta 1,435 ston hafva år 1875 från Strömsholms hingstdepot betäckts 2,685 ston och från Ottenby, som dock endast är ett helt litet stuteri, 347. Då man sålunda ser, att de från Strömsholm och Flyinge utsände hingstarne under ett år betäckt mer än 4,000 ston, tyckes detta väl vara ett tydligt bevis på, att stuterierna fortfarande åtnjuta ganska stort anseende i landet. Att stuterikomitén i allmänhet hade rätt, då den yttrade, att det säkraste och billigaste medlet att befordra hästafveln var att införa premieringssystemet, vill jag icke bestrida, lika litet som att det fullständiga införandet af detta system i en framtid är ett önskningsmål. Vi böra dock ihågkomma, att detta system ännu blott i 2:ne år hos oss tillämpats, och att dess resultat följaktligen ännu är ovisst.

Dessutom ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att af Europas större länder är det endast i England och Frankrike, der hästafveln utvecklats och förädlats så, att stuterier der anses obehöfliga. I Frankrike har man genom en alldeles oerhörd import af Engelskt fullblod samt en systematisk parning med den franska hästen hastigt förmått skaffa sig tillräckligt godt halfblod, dels till kavalleriets,

behof dels till vagns- och körhästar. I Tyskland, och Österrike deremot, som dock båda stå ofantligt framför oss i afseende å hästafvelns godhet, användas ännu statsstuterier i största utsträckning; enahanda är förhållandet i Ryssland. Då så är och innan den enskilda företagsambeten tillräckligt utvecklats, är alldeles gifvet att, om icke stuterier finnas och om man således icke kan vara öfvertygad att jemte goda hingstar äfven hafva tillgång till goda moderston, kan man icke heller räkna på att erhålla en god och konstant hästras, hvilket väl ändå måste vara hufvudsaken.

Man föreställas sig ofta att hästvännerne här i landet förorda fullblodshästen till alla bruk, till såväl arbets- som vagns- och ridhäst. Mine herrar, detta har aldrig varit meningen. Man ifrar för importen af fullblod, derföre att erfarenheten icke endast i Sverige utan i hela världen har lärt att man måste hafva tillgång på fullblod för att, i den mån den inhemska rasen försämras, åter höja den genom tillsats af ädlare blod.

Det är allmänt erkänt, att ju längre tid som förlupit sedan en hästras erhållit en sådan uppblandning med ädelt blod, ju svagare, klumpigare, mindre modig och mindre uthållig blir den. Det är således nödvändigt, att staten tillses att tillfälle gifves att förädla den inhemska hästrasen med tillbörlig tillsättning af ädelt blod, det är derför icke nog, att ädla hingstar finnas, man måste äfven hafva tillgång på lika ädla ston och detta åter sker säkrast genom af staten upprättade stuterier. Gifvet är att dessa stuterier icke få vara för många, ty då skada de den enskilda företagsamheten. Hos oss har man i detta hänseende gått i den rätta riktningen, då det största stuteriet i vårt land, Strömholms, redan blifvit förvandladt till en hingstdepot. Äfven Flyinge är nu mera i full öfverensstämmelse med komiténs förslag, hufvudsakligen blott hingstdepot. Endast Ottenby är fortfarande utslutande stuteri med en mindre stam af rent fullblod. Enligt komiténs förslag skulle dock intill dess att premieringen vidare utvecklats Flyinge delvis såsom stuteri bibehållas.

Jag tror, att hvad komitéen sålunda föreslaget är riktigt samt att det vore skadligt, om man nu skulle bryta sönder, hvad som på ett så lyckligt sätt blifvit påbörjadt. Ty man kan icke neka, att hästafveln på sednare tider gjort stora framsteg i vårt land, till stor del genom de hingstar som af staten blifvit utplacerade för att förbättra rasen på de ställen, der, såsom i Skåne och Vestergötland, hästuppfödning visat sig vara vinstgifvande. Jag tror, att herrar uppfödare deraf funnit sig ganska väl, remontpriset har på några år uppgått till dubbelt mot förr, äfven goda arbetshästar betinga nu högst betydliga priser, detta till stor del en följd af en mera allmän spridd tillsats af ädelt blod. Jag anhåller att få tillägga några ord om fullblodshästens värde. Man har trott, att en gröfre och klumpigare häst skulle hafva starkare benbyggnad än en af ädelt blod, så är dock icke förhållandet. Man har uttrönt detta på det sätt, att man stöpt bly på 2:ne skelletter det ena efter en stor arbetshäst, det andra efter ett fullblodsdjur. Blyet sipprade snart fram genom

Angående
stuteriärrätt-
ningarne m. m.
(Forts.)

den gröfre hästens ben, hvaremot det afrann utan att genomtränga den finares; detta är åtminstone för mig fullt bevisande, hur mycket starkare och kompaktare benmassan är på den ädlare än på den simpla hästen. Det är dessutom bekant, att en häst af ädelt blod är icke blott raskare och snabbare än andra hästar; han är dessutom ihärdig och uthållig, ger aldrig tappt, arbetar så länge, han kan stå uppe; och med alla dessa egenskaper är han dock vanligen ganska from. Såsom rasförädlare kan således ingen annan häst med honom jemnföras; i alla länder har man erkänt detta, men han är äfven dyrbar och torde ej i tillbörlig godhet kunna hos oss bibehållas, om icke staten behåller de stuterier, som den har. På dessa grunder anhåller jag att Kammaren icke måtte bifalla, hvad den förste talaren yrkat.

Herr Ivar Månsson: För min del finner jag denna reservation vara synnerligen beaktansvärd, och jag skulle äfven vilja uttrycka den önskan, att Riksdagen måtte fästa uppmärksamhet derpå och vidtaga någon åtgärd i ärendet, ty efter hvad jag kan finna står det icke rätt till med förvaltningen af våra stuterier. Jag kan nemligen uttala ett omdöme i ämnet, emedan jag bor icke mer en mil från den institution, som nu har talats mest om, nemligen Flyinge stuteri. Jag finner nemligen denna institution, för att nu begagna ett allmännare uttryck, kosta mera än den smakar. Jag skall nu icke fästa mig så mycket vid inköpet af fullblodshingsten Doberan och huruvida detta köp var en så lyckad affär eller icke; för min del vill jag dock nämna, att jag funnit denna affär allt annat än lyckad. Den värde talare, som näst före mig hade ordet, yttrade visserligen att Stuteriöfverstyrelsen vid inköpet af hingsten icke begick något fel, då den ansåg intyget om hästens duglighet tillfredsställande, och samme talare upplyste vidare, att hästen på resan förkyldes sig samt derigenom ådrog sig den sjukdom han fick — hästen var nemligen halt då den kom till Flyinge — men huruvida han ådrog sig denna åkomma genom förkylning är en sak, som jag icke förstår att bedöma. Emellertid synes så mycket vara säkert, att denna häst icke var någon synnerlig lycklig affär vare sig för stuteriet eller för nejden deromkring.

För öfrigt kan man, hvad stuteriväsendet i sin helhet beträffar, säga att förhållandena numera äro väsentligen olika mot fordom. Den ärade talaren var måhända såsom hästvän berättigad att här uppträda och försvara denna sak, då nemligen stuterierna äro mest anlagda på att kunna lemna ridhästar, men numera kan man bestämt erhålla sådana utom stuterierna. Förre deremot, då landthushållnings-sällskapen icke funnos, då hela hästafveln låg i dvala och man således icke hade något annat att tillgå än stuterierna, då kunde de vara af behof, och då får jag bekänna, att stuterierna vore af synnerligen stor nytta; åtminstone var förhållandet så i orten omkring Flyinge stuteri. Nu är deremot förhållandet motsatt. I trakten omkring Flyinge stuteri finnas nemligen icke i någon den ringaste mån bättre hästar än i de öfriga delarne af Skåne, och detta till följd deraf, att vi nu hafva landthushållnings-sällskapen och enskilda intresserade personer, som på olika trakter stationerat från utlandet införda hingstar till betäckning.

Angående
stuteriinrätt-
ningarne m. m.
(Forts.)

Detta har gjort, att vi nu icke hafva någon brist på utmärkta hingstar, hvilket sätt att tillvägagå, enligt min öfvertygelse, i betydligt större mån än Flyinge stuteri bidrager till hästafvelns förbättrande. En annan sak, som äfven i hög grad bidragit till hästafvelns befrämjande, är det på senare tider införda premicingssystemet. Denna spekulation är numera så stor, att hvar och en söker förskaffa sig så utmärkta och dugliga djur som möjligt; och täflan inom Skåne är verklig i detta fall mycket stor.

Med anledning häraf och till följd af den stora kostnad dessa instituter åsamka staten, hvilken kostnad reservanten tydligen påvisat, anser jag det således vara tid, att Riksdagen börjar tänka på om det icke vore skäl att afskaffa dessa inrättningar. Då jag önskar att något i denna sak må vidgöras, för att åstadkomma ett förslag till någon åtgärd i denna syftning, är det som jag hos Herr Talmanen anhåller om proposition på återremiss.

Herr Key: Jag vill visst icke förneka, att det kan vara ledsamt nog för dem, som delagit i statsrevisionens arbeten, att icke få de anmärkningar fram till Riksdagen, som man efter samvetsgrann pröfning funnit sig föranlåten att göra, och finner helt naturligt att en och annan derföre här söker göra meningar gällande, som icke vunnit gehör i Stats-Utskottet. Då frågan der förevar, hörde jag åtskilliga anmärkningar af samma beskaffenhet, som nu i afton blifvit framsagda. Bland annat anmärktes, alldeles som här, det goda pris, för hvilket Flyinge jord är utarrenderad. Derpå svarades, likasom här, att orsaken vore att söka dels deri att Kammarkollegium bestämt maxi- och minimipriset och dels deri att den förutvarande arrendatorn begagnat sig af sin optionsrätt. Men en upplysning tillkom i Stats-Utskottet, hvilken såvidt jag hört, här icke blifvit omnämnd, och som jag derföre ber att få meddela, emedan den onekligen måste vara af vigt vid frågans bedömande. På ett par af dessa hemman finnas nemligen icke några andra åbyggnader, än sådana som tillhöra arrendatorn; staten eger icke några hus derstädes; i händelse nu en annan arrendator skulle öfvertaga arrendet, måste han således lösa samtliga husen af den afträdande arrendatorn, hvilket naturligtvis måste föranleda å ena sidan ökade anspråk och på den andra en nedsättning i arrendebeloppet.

Vidare har man talat om hingsten Doberan, och jag ämnar alls icke ingå i någon vederläggning af hvad som derom blifvit yttradt; men det bör märkas att det är i egenskap utaf *afvelsdjur* som nämnde hingst blifvit inköpt, och att det upplystes i Utskottet, att denna hingstens föl ännu icke kommit i marknaden, hvarför man således ännu icke *kunnat* bedöma deras beskaffenhet.

Men det var emellertid icke dessa förhållanden, hvarom jag nu egentligen ärnade tala, utan jag begärde endast ordet för att meddela den upplysningen, att Första Kammaren *godkänt* betänkandet, till följd hvaraf, om vi nu biträda reservationen och anhålla om en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t, detsamma icke har någon påföljd. Jag anhåller för den skull om bifall till Utskottets förslag.

Angående
stuteriinnrätt-
ningarne m. m.
(Forts.)

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag ber att få lemna den upp-lysning, att jag icke alls är ledsen deröfver att Stats-Utskottet icke fästat någon uppmärksamhet vid mina i reservationen till statsrevisorernes berättelse framställda anmärkningar. Jag tror nämligen, att de nog kunna komma fram, Stats-Utskottets hjälp förutan, och hoppas att sjelf kunna försvara min sak.

Jag begärde emellertid ordet för att bemöta Herr Grefve Björnstjernas yttrande, hvori han talade om ett intyg öfver hingsten Doberan, utgifvet af en professor vid veterinärinrättningen i Stockholm. Herr Grefve Björnstjerna sade, att det ej är vanligt att meddela sådana intyg af bättre innehåll än det nämnda, men i så fall tror jag att ifrågavarande köp icke bort uppgöras, ty det framgår icke allenast af intyget, utan är dessutom bevisligt att hästen vid inköpet hade fel och ingen har kunnat förneka detta. Beträffande uppgiften att hästen under vägen till Flyinge efter inköpet skulle förkylt sig och deraf blifvit halt, har jag aldrig hört, att en häst kan få det felet tiil följd af förkylning. En annan omständighet vill jag jemväl påpeka, den nämligen att vid revisorernes besök på Flyinge uppgafs, att hästen då var mycket bättre än vid ankomsten dit, ett förhållande som ytterligare styrker min uppgift i berörda hänseende. För min del tyckte jag att den, vid revisorernes nämnda besök, var behäftad med sådana fel att den icke skulle kunna vara värd att ställas på ett stuteri, för att begagnas för det ändamål hvartill den var afsedd.

Hvad beträffar det omtalade arrendet af egendomen Flyinge, är väl klart att man bör taga hänsyn till den omständighet, att byggnaderna derå äro enskild persons tillhörighet och att arrendebeloppet för egendomen till följd häraf blifver något mindre, än annars skulle vara förhållandet, men jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att, efter den uppgift jag erhållit, staten icke får byggnaderna, när nuvarande arrendatorn afträder arrendet, utan denne eger dem fortfarande, sedan arrendet är slut. Den minskning i arrendet, som till följd deraf egt rum inskränker sig således till räntan å kapitalkostnaden för byggnaderna, och någon väsentlig olikhet i arrendebeloppen bör således icke ifrågakomma af den omständighet att staten eger byggnaderna eller ej, helst då arrendatorn är skyldig underhålla byggnader, äfven om de äro statens.

Att det emellertid icke är särdeles väl bestämdt med hästafveln vid Flyinge stuteri, torde bäst framgå deraf att enskilda personer i orten förskaffa sig egna rasdjur, emedan de anse de å stuteriet befintliga icke fullt lämpliga. Der finnes visserligen åtskilliga sådana, som äro användbara, men många äro dock mindre goda och skälet hvarföre stuteriets hingstar ändock anlitas så pass mycket, som sker, för betäckning, torde vara att söka i språngafgiftens låga belopp.

Jag har hört åtskilliga invändningar göras mot mitt förslag och vill gerna medgifva, att de ordalag, jag begagnat, icke äro så lyckliga, som de kunnat vara, hvarföre jag villigt skall återtaga mitt yrkande och förena mig med dem, som yrkat återremiss, om Kammaren heldre skulle vilja gå in derpå. Jag vet alltför väl, att en sådan skrifvelse

som jag föreslagit icke kan leda till någon åtgärd vid denna riksdag, lika litet som en återremiss, men jag tror, att det skulle vara af nytta, om Kammaren afgåfve en opinionsyttring i frågan.

Jag skall alltså återtaga mitt förra yrkande och i stället hemställa om återremiss.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Det förefaller mig, som om det klander, hvilket här uttalats emot Stuteri-öfverstyrelsen, icke vore befogadt. Hvad först angår inköpet af hingsten Doberan, så har Herr Grefve Björnstjerna fullt tillfredsställande ådagalagt, att ingenting i detta fall förekommit, som kan läggas styrelsen till last; och man bör framför allt akta sig att döma i en sak efter dess utgång. För öfrigt kan äfven den skickligaste hästkännare, vid bedömandet af en hingsts egenskaper såsom afvelsdjur, misstaga sig. Härned har jag dock ingalunda velat säga, att styrelsen uti ifrågavarande fall verkligen begått något misstag, hvilket först framdeles kan komma att visa sig. Inköpspriset för denna hingst var ock relativt ganska lågt.

Hvad vidare angår utarrenderingen af Flyinge egendom, anser jag jemväl orättvist att i detta afseende lägga någon börd på styrelsen. Denna utarrendering skedde nämligen i full öfverensstämmelse med gällande författningar. Nuvarande arrendatorn hade sig tillerkänd optionsrätt till arrendet. Maximi- och minimiarrendebeloppen bestämdes i den ordning, gällande författning föreskrifver, det vill säga beloppen föreslogos af kronofogden, landtmätaren och de i landthushållningen kunnige män, som Konungens Befallningshafvande i orten vederbörligen dertill utsett, och fastställdes sedermera af Kongl. Kammarkollegium. Härvid vill jag dock påpeka, att det i allmänhet är mycket svårt för ett embetsverk, som har sitt säte i Stockholm, att kunna med någon säkerhet bedöma, huruvida föreslagna minimi- och maximiarendebelopp för egendom i landsorten äro för lågt tilltagua eller icke. Man kan icke fordra att ett centralt embetsverk skall förmå med framgång sköta en sådan sak. Derföre har man också varit betänkt på att föreslå en annan ordning för utarrendering af statens egendomar än den som hittills följts.

Slutligen måste jag på det allvarligaste varna mot antagandet af Herr Sven Nilssons i Efveröd skrifvelseförslag. Ett sådant beslut skulle visserligen icke föranleda till någon åtgärd, då, såsom vi veta, Första Kammaren godkänt förevarande punkt, och frågan icke är af beskaffenhet, att den kan blifva föremål för gemensam votering. Men ett sådant beslut skulle dock innebära en opinionsyttring från Kammarens sida emot den nu varande anordningen af stuteri-väsendet och dermed sammanhang egande inrättningar för inhemska hästafvelns befrämjande, en opinionsyttring som icke skulle ega skäl för sig. Såsom bekant är, ordnades stuteri-väsendet år 1872 i enlighet med ett af den för ändamålet tillsatta komitéu upprättadt förslag. De system, enligt hvilka man ville främja den inhemska hästafveln, bestämdes till trenne, nemligen stamstuteri-systemet, landtbeskällare- eller hingst-depôtsystemet och slutligen premieringssystemet. Endast ett stamstuteri bibehölls nemligen Ottenby. Strömsholm förvandlades till en

*Angående
stuteri-inrätt-
ningarne m. m.
(Forts.)*

*Angående
stuteri-rätt-
ningarne m. m.
(Forts.)*

hingstdepôt och Flyinge blef hufvudsakligen hingstdepôt, med blott ett ringa antal moderston.

Såsom bevis på riktigheten af den af stuterikomitén uttalade åsigten att framalstrande af hästar af ädelt slag för närvarande icke kan, oberoende af utlandet, betryggas annorledes än genom bibehållande tills vidare af stamstuterier, skulle jag kunna anföra exempel från flera länder som för tidigt afskaffat stamstuterierna. Man behöfver i detta afseende dock ej gå längre än till vårt grannland Danmark. Detta land egde ett stuteri, förlagdt vid Fredriksborg, med utmärkt afvel, stuteriet blef dock af sparsamhetsskäl indraget. Och jag känner, att Danmarks hästvänner ej prisade denna åtgärd. då de erhöilo en endast knapphändig ersättning uti premieringssystemet, som i stället infördes.

Detta system, som nu i 2 år tillämpats hos oss, har derunder omfattats med så ringa intresse, att det finnes provinser der premieringsmöten icke kunnat hållas i saknad af anmälningar till deltagande i täfingen. Det är därför nödvändigt, att jemväl tills vidare bibehålla så väl stamstuterierna som hingstdepôtterna, på det landets behof af både ädla hästar och sådana, som passa för jordbruket och andra gäusbruk, måtte blifva fylldt. Ehuru jag icke tilltror mig uttala något bestämdt omdöme i frågan, huru lång tid bör gå hän, på det tillräcklig och tillförlitlig erfarenhet må anses vara vunnit om premieringssystemets förmåga att ensamt för sig göra tillfyllest för den inhemska hästafvelns befrämjande, vågar jag dock påstå, att den tid af 2 år, under hvilken vi pröfvat detsamma, är för kort för vinnande af sådan erfarenhet. Vi kunna därför icke ännu indraga stamstuterierna, och landtbeskällaredepôtterna. För min del tror jag att en sådan åtgärd skulle hafva ett mycket skadligt inflytande på vårt lands hästafvel.

Jag yrkar därför afslag å Herr Sven Nilssons framställning.

Herr Danielsson: Jag vill ej klandra Stuteri-öfverstyrelsen för det sätt, på hvilket ifrågavarande hemman blifvit utarrenderade, emedan jag, i likhet med flere föregående talare, anser att anledningen till missförhållandet är att söka uti de härför gällande lagbestämmelser.

Hvad hingsten Doberan deremot vidkommer, så har jag ingen anledning att betvifla påståendet, att efter honom fallna föl ej gå i marknaden. Jag har nemligen sett såväl hingsten som en del af fölen och deraf drog jag den slutsatsen att det skulle blifva en dålig marknad, om dessa föl kommo dit. För öfrigt vill jag nämna att, äfven om man gillar Stuteri-öfverstyrelsens sätt att gå till väga vid anskaffandet af afvelsdjur, rashästar icke kunna vara lämpliga för våra förhållanden. Vi kunna t. ex. tänka oss att vi finge krig och måste öfvervintra i Jemtland eller till och med ännu nordligare, huru skulle det fina blodet då kunna härda ut? Det har jemväl blifvit sagt af persoaner, som kunna bedöma ett sådant förhållande, att, om uti en kavalleritrupp en del af ryttarne har jemnsprungna hästar, men en del icke, så är det svårt att hålla truppen tillsammans. Det skulle

ju, för att taga ett exempel, icke vara lämpligt, om truppen icke kunde följa sitt befäl. Detta är den militäriska sidan af saken, hvilken jag tror icke är minst vigtig.

Som jag emellertid förmodar, att det är allmänt känt, att djuret i fråga ej passar för våra förhållanden, anser jag en opinionsyttring vara på sin plats. på det vederbörande en annan gång måtte gå mera försigtigt till väga uti en så vigtig sak som denna.

Jag förenar mig derföre med dem som yrkat återremiss.

Herr O. B. Olsson: Med anledning af Herr Grefve Björnstjernas yttrande angående premieringssystemet, får jag förklara att hans yttrande är aldeles riktigt beträffande det öfriga Sverige, men icke hvad angår Skåne, ty detta system är icke nytt i Skåne, utan har der länge varit användt. Man har der äfven lärt sig att inse dess väsentliga företräden framför stuteriväsendet. När man nu genom statsrevisionens berättelse har sig bekant hvilka massor af jord blifvit anslagna för dessa stuterier: nemligen till Flyinge 2,689 tunland, till Ottenby 2,592 och till Strömsholm 6,647 tunland, eller tillsammans 11,928 tunland. och tillika vet att samtliga dessa tre stuterier år 1873 hade endast 391 hästar att uppvisa, så kan man icke undgå att finna att den fördel dessa stuterier åt det allmänna bereda ingalunda motsvarar de kostnader, som derå blifvit nedlagda. Såsom ett ytterligare bevis på det mindre tillfredsställande sätt på hvilket statens egendom handhafves, torde det icke vara ur vägen att påpeka ett förhållande, hvilket hittills icke blifvit omnämndt, eller att egendomen Walleberg utarrenderades på så billiga vilkor, att arrendatorn kort derefter blef erbjuden 100,000 kronor, derest han ville frånträda arrendet. Jag har icke kunnat undgå att påpeka dessa förhållanden, ehuru jag begärde ordet hufvudsakligen för att instämma med Herr Sven Nilsson i yrkande om återremiss af Utskottets utlåtande i denna punkt.

Herr Dickson: Jag vill icke yttra mig i sjelfva saken, dels emedan jag måste medgifva att jag om ifrågavarande förhållanden saknar tillräcklig kännedom, och dels derföre att vi alla ganska väl veta att den föreslagna skrifvelsen icke kan komma att afgå, sedan frågan fallit i Första Kammaren. Men då jag af Herr Danielssons yttrande tyckte mig finna att han afsåg att framkalla en opinionsyttring från denna Kammare och att denna opinionsyttring skulle gälla indragning af statsstuterierna, såsom icke vidare behöfliga, och införandet i dess ställe af ett fullständigt premieringssystem, så har jag begärt ordet blott och bart för att, innan vi skrida till omröstning, få reservera mig mot giltigheten af en sådan opinionsyttring, så mycket hellre som i denna stund Kammaren är så glest besatt, att en opinionsyttring från Kammaren under sådana förhållanden i sjelfva verket icke skulle ega något synnerligt stort värde.

Grefve Björnstjerna: Blott ett par ord med anledning af Herr Ola Bosson Olssons yttrande. Han inlät sig i en granskning af det i

Angående
stuteri-
inväntningarne
m. m.
(Forts.)

Angående
stuteri-
inrättningarne
m. m.
(Forts.)

i hans tanke otillfredsställande sätt, hvarpå Stuteri-öfverstyrelsen skötte förvaltningen af de till Flyinge hörande hemman och omnämnde som bevis derpå, att egendomen Walleberg blifvit utarrenderad på så billiga villkor, att arrendatorn deraf kort derefter blifvit erbjuden 100,000 kronor, om han ville fråntråda arrendet. Men hvad Stuteri-öfverstyrelsen härmed kan hafva att skaffa, är något, som öfvergår min fattningsförmåga. Nämnda utarrendering skedde ju, på sätt Herr Bergström redan visat, i laga ordning, enligt Kammarkollegii beslut. Stuteri-öfverstyrelsen hade dermed lika litet att göra som Herr O. B. Olsson och jag.

Herr Danielsson yttrade, att ädlare hästar icke i fält vore för rytteriet att eftersträfva, dels derföre att de icke kunde tåla vid att fara illa, dels derföre att, när icke alla ryttare kunde hafva sådana hästar, de sämre beridne skulle blifva efter. Männe Herr Danielsson således anser det vara bättre att *hela* vårt kavalleri har dåliga hästar än att en del deraf är väl beridet?

Hvad åter den ädlare hästens uthållighet beträffar, får jag upp-lysa att i Preussen nyligen utkommit ett utförligt arbete rörande kavalleriets förhållande under sednaste krig. Af detta arbete framgår, att under den mycket stränga vintern 1870—1871, då rytteriet hårdt ansträngdes, höllo halfblodshästarne i allmänhet bättre ut än de djur som saknade all vara. Sedan detta krig är också den åsigt allmän inom preussiska hären, att remonterna böra om möjligt hafva åtminstone *något* af ädelt blod i sina ådror. Hvad nu Herr Sven Nilssons förslag angår, så, om man än i Skåne skulle kunna reda sig utan några af staten ordnade hingstdepoter, hemställer jag huru det skulle gå med hästafveln i de öfriga provinserna, derest man icke vidare hade att från stuterierna påräkna beskällare. För min del tror jag att följden icke skulle blifva den bästa, utan jordbrukarne tvärtom snart befinna sig i en ganska brydsam ställning. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Danielsson: Jag begärde ordet endast för att bemöta Herr Grefve Björnstjernas yttrande, för så vidt han tycktes tro att jag tänkt mig att det vore bättre att alla ryttare blefve försedda med dåliga hästar; och jag ber att få förklara, att detta icke var min mening. Men min åsigt är att dessa fullblodsdjur icke äro lämpliga för våra förhållanden. Herr Grefve Björnstjerna yttrade vidare att det under sista fransk-tyska kriget visat sig att de hästar som hade så litet blod som möjligt voro mest uthålliga. Jag vill förmoda att hans mening icke var så som orden föllo, emedan om så vore deraf skulle framgå, att de hästar blefvo mest uthålliga, som icke har någon blod alls.

Öfverläggningen var slutad. Sedan de ledamöter, som yrkat bifall till det särskilda förslag Herr Sven Nilsson i Eferöd framställt, numera frånträdt detta yrkande, gaf Herr Talmannen, enligt de meningar som i öfrigt förekommit, propositioner dels på bifall till Utskottets ifrågavarande yttrande och dels på återremiss deraf samt förklarade sig anse den senare af dessa propositioner hafva blifvit med öfver-

vägande ja besvarad. Som votering emellertid begärdes, blef af sådan anledning en voteringsproposition af följande lydelse nu uppsatt, justerad och anslagen.

*Angående
stuteri-
mätningarne
m. m.
(Forts.)*

Den, som vill, att Stats-Utskottets slutliga yttrande i utlåtandet N:o 45 återförvisas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren godkändt samma yttrande.

Omröstningen försiggick och visade 50 ja mot 55 nej; hvadan Kammaren beslutit i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

§ 10.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 25) angående ordnande af döfstumme-undervisningen i riket; skolande, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 11.

Till afgörande förekom Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 9 (i samlingen N:o 26), angående skrifvelse till Kongl. Maj:t om förändring i förordningen om hushållningen med de allmänna skogarne.

*Angående
hushållningen
med de all-
männa
skogarne.*

I anledning af en utaf Herr *Jöns Pehrsson* i ämnet väckt motion (N:o 157) hade Utskottet hemstält:

“att Riksdagen aflåter underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvari — med framhållande af den åsigten, dels att all afkastning från statens skogar, så fort ske kan, och så framt annans rätt dermed ej förnärmas, ingår till statsverket, dels att vid statsegendomars blifvande utarrendering skogen ej må af arrendator eller boställsinnehafvare fritt disponeras, utan der sådan är dem till husbehof förbehållen den endast efter utsyning varder dem tilldelad — anhålles det Kongl. Maj:t täcktes låta vidtagna i nu angifna rigtning gående förändringar uti Kongl. förordningen af den 29 Juli 1866, hvarvid jemväl torde böra utredas i hvad mån staten eger dispositionsrätt till afkastningen från de boställen, som församlingarna, på ett eller annat sätt, fått sig till presterskapets aflöning öfverlätna.“

Mot detta förslag var reservation inom Utskottet afgifven af Herr *O. Bergius*.

Angående
hushållningen
med de all-
männa
skogarne.
(Forts.)

Efter föredragning af ifrågavarande ärende anförde

Herr Berg: Den senare delen af Utskottets hemställan, nemligen uttalandet derom, att Kongl. Maj:t måtte låta "utreda, i hvad mån staten eger dispositionsrätt till afkastningen från de boställen, som församlingarne på ett eller annat sätt fått sig till presterskapets aflöning öfverlåtna," synes mig innefatta ett yttrande från Riksdagens sida, hvarpå jag, för min del, icke vill ingå. Hvad beträffar skogar, hörande till sådana boställen, som från äldre tider varit till presterskapet öfverlåtna, äro dessa presterskapet genom dess privilegier i allmänhet tillförsäkrade och kunna således icke till statsverket indragas; och hvad åter angår de af församlingarne förvärfvade skogarne, tror jag, det staten icke heller på dessa kan hafva något giltigt anspråk. Jag tror derföre att en framställning till Kongl. Maj:t från Riksdagens sida i denna fråga, skulle ega större betydelse, om den slutade med de i Utskottets hemställan förekommande orden "Kongl. förordningen den 29 Juli 1866" och sista stycket uti samma hemställan "hvarvid jemväl torde — — — öfverlåtna" således finge utgå. Riksdagen har ju redan en gång föreskrifvit att inkomsterna af de skogar, som äro gifna till en församling, under vissa förhållanden kunna komma en annan församling till godo; och detta synes mig vara allt hvad man i den vägen kan begära, utan att stateu bör försöka vidare ingripa i det af Utskottet föreslagna syfte.

Jag får derföre, för min del, vördsamt yrka bifall till Utskottets hemställan, men med uteslutande deri af de ord, jag tagit mig friheten anförä.

Herr Rundgren: Äfven jag hade för min del ämnat föreslå den ändring i Utskottets förevarande hemställan, hvarå yrkande nu blifvit af den siste talaren framställt.

Riksdagen har redan, med anledning af en Kongl. Maj:ts proposition till 1874 års riksdag, i denna fråga fattat ett ganska betydelsefullt beslut, hvarigenom blifvit bestämdt, att afkastningen från ett ecklesiastikt boställes skog skulle kunna få användas till förmån för ett annat ecklesiastikt ändamål. Det är äfven en grundsats, som jag tror Riksdagen bör hålla fast vid, nemligen att icke söka för statens räkning förvärfva delaktighet i de ecklesiastika boställena. Nu är visserligen sant, att det kan synas vara temligen oskyldigt att hos Kongl. Maj:t begära en *utredning* i frågan; men man brukar, då man i tvifvelaktiga fall hos Kongl. Maj:t anhåller om en sådan utredning, begagna uttrycket: "om och i hvad mån." Här heter det åter, "att det torde böra utredas i *hvad mån* staten eger dispositionsrätt". Det synes således, i den händelse Kammaren bifaller Utskottets förslag, som om man utginge från den förutsättning, att staten verkligen eger dispositionsrätt till afkastningen från vissa ecklesiastika boställsskogar och att föremålet för utredningen, följaktligen blott vore att finna i *hvad mån* detta eger rum. Jag fruktar att detta vore att utgå från en förutsättning, som icke grundar sig på verkliga förhållandet. Utskottet säger visserligen: att det hinder mot statens öfvertagande af de eckle-

siastika bostälernas skogar, som kunde anses ligga i presterskapets privilegier, synes numera hafva bortfallit, sedan lönerna blifvit, enligt Kongl. förordningen den 11 Juli 1862, reglerade." Men just i denna förutsättning ligger missgreppet. Omöjligen kan nemligen förhållandet vara sådant, att å ena sidan presterskapets privilegier tillförsäkra kyrkan att få behålla hvad som en gång blifvit till ecklesiastikstaten anslaget, men å andra sidan en del af privilegierna kan bortfalla, derföre att presterskapets löner blifvit reglerade.

Vidare säges i afscende på löneregleringsfonden, att den numera uppgår till ett högst betydligt belopp, och Utskottet tyckes icke kunna fatta, hvartill dess medel skola användas. Jag tror mig derföre kunna och böra i det fallet lemna en upplysning, nemligen att i många löneregleringar intagits en klausul af innehåll, att, der tillgångarne inom ett pastorat icke för tillfället medgifvit lörens bestämmande till det belopp, nämnden föreslagit, man framdeles, sedan regleringar öfver hela riket blifvit verkställda, egde ingå till Kongl. Maj:t med begäran om bidrag från löneregleringsfonden. För begagnande af denna rätt har man måst afvakta den tidpunkt, då löneregleringar öfver hela riket skulle kunna vara afslutade eller i det närmaste fullbordade; och deruti ligger grunden, hvartföre löneregleringsfonden ännu ej blifvit synnerligen anlitad. Just nu hafva emellertid remisser utgått till samtliga domkapitlen i riket med infordrande af uppgifter på de presterliga lägenheter, der lönerna äro så beskaffade, att bidrag till dem från löneregleringsfonden erfordras; och således kommer nu denna till beloppet ganska vackra fond, att användas, så snart man fått utrönt, hvar behof förefinnas och huru stora belopp som erfordras.

För öfrigt vill jag nämna, då man synes anse, att de ecklesiastika boställsskogarne skulle kunna blifva till större gagn, om staten på något sätt finge dispositionsrätten öfver dem, att en stor del af de löneregleringar, som försiggått inom Carlstads stift, der mycket stora skogar vid en del ecklesiastika boställen finnas, i betydlig mån för församlingarne underlättats derigenom, att tillgångar funnits, att taga ur skogarne. Pastorater hafva blifvit delade, nya presterliga tjänster inrättade, och till och med kyrkor uppbyggda genom de fonder, som samlats från skogarne. Jag tror således, att församlingarne skulle särdeles ogerna se, att staten på något sätt ville tillvälla sig förmyndareskapsrätt öfver de ecklesiastika boställsskogarne, och anhåller på den grund att få, jemte det jag instämmer i hvad den föregående talaren yttrat, hemställa, att den sista delen af Utskottets förslag från och med ordet "*hvarvid*" till och med styckets slut måtte få derifrån utgå.

Herr Jöns Pehrsson: Att Utskottet i detta utlåtande afgifna förslag skulle röna motstånd, var alldeles icke öväntadt, utan tvärtom naturligt; och man får väl vara belåten, då ingen yrkat rent afslag derå.

Anledningen till att sista strofen af Utskottets hemställan deri intagits, är att, sedan löneregleringsfonden, till hvilken, såsom vi veta,

*Angående
hushållningen
med de all-
männa
skogarne.
(Forts.)*

*Angående
hushållningen
med de all-
männa
skogarne.
(Forts.)*

skogsmedel till belopp af från 30,000 till 50,000 kronor årligen inkomma, numera uppgått till så stor summa, som i utlåtandet omförmäles, man i Utskottet trodde, att det för framtiden skulle vara hvarken nyttigt eller nödvändigt att samla större fond än som behöfdes, synnerligast som fonden ännu icke undergått någon statsrevision. Det torde väl också vara skäl att beakta rättsrågan, huruvida staten eger rätt till inkomsten från de ecklesiastika boställsskogarne, eller huruvida den uteslutande skall tillhöra församlingarne; och Utskottet har föreslagit en hemställan till Kongl. Maj:t om utredning af denna fråga i förening med den andra delen af ärendet. Då, såsom här yttrats, skogarne vid många ecklesiastika boställena uppgå till värde af hundra tusentals kronor, samt vid de verkställda löneregleringarne inkomsterna deraf icke tagits i beräkning, presterskapets inkomster i dessa församlingar uppgå till högst betydliga belopp utöfver bestämda lönen, under det att innehafvarne af prestboställena i andra orter icke hafva någon motsvarande inkomst; och då numera löneregleringarne genomförts i hela riket utom på 19 ställen, samt fonden uppgått till öfver 350,000 kronor, så tror jag det vara alldeles nödvändigt att i sammanhang med den öfriga delen af frågan göra en framställning till Kongl. Maj:t äfven i fråga om de ecklesiastika boställsskogarne i det syfte, Utskottet angifvit. Hvad än vid en sådan utredning kan inhemtas, så blir det ju alltid Kongl. Maj:t, som lär besluta i frågan. Det är en vigtig rättsfråga om staten får taga inkomst af ecklesiastikboställena, som församlingarna fått för sin kyrka och presterskap, så att det nog torde förtjena en utredning. För min del anser jag det vara församlingarnes ovilkorliga rätt att behålla hvad boställena afkasta, då den håller kyrka med hvad dertill hörer och lönar presterskapet, som erfordras i församlingen.

Jag hoppas således, att Kammaren bifaller Utskottets hemställan oförändrad. Skulle deri förekomma någonting för mycket, så hafva vi ju en Medkammare, som väl jemkar och tager bort, hvad den anser icke passar för den, och derigenom torde förslaget motståndare ändå få sin vilja fram, att frågan skall förstöras, den är ömtålig och vigtig,

Herr Axel Bergström: Herr Talman! För min del yrkar jag i allo afslag på detta Utskottets betänkande. De åsigter, Utskottet föreslår Riksdagen att i förevarande fall uttala äro, att "all afkastning från statens skogar, så fort ske kan, och så fram annans rätt dermed ej förnärmas, skall ingå till statsverket," samt vidare "att vid statsegendomars blifvande utarrendering skogen ej må af arrendator eller boställsinnehafvare fritt disponeras, utan, der sådan är dem till husbehof förbehållen, den endast efter utsyning varder dem tilldelad." Så vidt jag har mig bekant, komma dessa åsigter att tillämpas af den komité, som för närvarande är sysselsatt med att uppgöra förslag till förvaltning af statens domäner. Jag tror således, att det är alldeles onödigt att Riksdagen nu uttalar dessa åsigter; och hvad den ifrågasatta skrifvelsen för öfrigt innehåller anser jag jemväl vara oriktigt samt instämmer i detta afseende med Herr Berg.

Det är en gammal vetenskaplig tvistefråga, hvilken som skall

anses såsom rättssubjekt i afseende å andliga och kyrkliga gods. Går man till kanoniska rätten, som utan tvifvel måste anses såsom en källa i detta fall, så förefinnas der bestämmelser, som otvetydigt utmärka den rättsuppfattning, att de enskilde kyrkliga instituterna och de lokala kyrkliga anstalterna voro att anse såsom egare till prestbolen och kyrkogodsen. Så t. ex. förekommer på ett ställe i dekretalerna ett stadgande, att det icke är tillåtet för en biskop eller abbot att lägga en kyrkas jord till annan kyrka, äfven om begge äro under hans värjo. Det är också naturligt, att denna rättsåsigt skulle återkomma i de gamla svenska landskapslagarne. I öfverensstämmelse härmed föreskrifver Uplandslagens kyrkobalk: "*Nu är kyrka begynt med grundval och lyktad ofvan med tak, då skall kyrka bol hafva, der presten skall på bo.*" Af detta stadgande finnes, att Uplandslagens åskådningssätt i detta fall gick ut derpå, att kyrkan var egare till det bol der presten skulle bo. Att denna rättsuppfattning sedermera i någon mån fått vika härleder sig deraf, att i början af 1700-talet det stadgades, att de andliga godsen skulle intagas i kronans jordeböcker. Förut funnos de icke der upptagna; men då det ansågs nödigt att der intaga dem, kunde de icke införas under annan titel än kronotitel. Presterskapet insåg mycket väl faran af en sådan kameralåtgärd och protesterade deremot, men dessa protester afvisades med den försäkran att kyrkan skulle vara skyddad af presterskapets privilegier samt att presterskapet dervid kunde trygga sig. Vi 1862 års lönerogering för presterskapet var det dertföre ett betänkligt afsteg från den rätta uppfattningen, då det medgafs att inkomsterna från en församlings stom-, annex- och mensalhemman finge användas för en annan församling.

Emellertid har detta nu en gång skett och dervid torde icke något vara att vidare åtgöra; men att fortgå på denna väg anser jag vara högst betänkligt, emedan sådant innebär en stor rubbning af presterskapets privilegier. Jag är dertföre af den tanken, att en sådan hemställan till Kongl. Maj:t som den hvarom nu är fråga, icke bör ega rum. Att bifalla Utskottets förslag vore detsamma som att låta staten ingripa i församlingarnes rätt; ty då församlingen bygger kyrka, så är det i sjelfva verket församlingen, som eger prestbolet. Jag kan icke förstå, huru Herr Jöns Pehrsson, som alltid visat sig så mån om den enskildes eganderätt, nu kunnat föreslå Riksdagen att beträda en väg, som leder till ingrepp i församlingens eganderätt.

På dessa grunder yrkar jag i allo afslag på Utskottets utlåtande.

Herr Bergius: Såsom betänkandet utvisar, har jag reserverat mig mot Utskottets förslag i vissa delar. Jag har varit ense med Utskottet och motionären så till vida, att boställsinnehafvare, i enlighet med det af motionären afsedda hufvudsyfte, skulle fränkännas den vidsträckta dispositionsrätt till boställsskog, som för närvarande är honom tillagd så väl i fråga om hvad som erfordras till husbehof som beträffande skogens afkastning i öfrigt. Men i åtskilliga andra delar af förslaget, har jag varit af olika åsigt med Utskottet. Först och främst anser jag, att den framställning, som nu är i fråga, icke bör

*Angående
hushållningen
med de all-
männa
skogarne.
(Forts.)*

*Angående
hushållningen
med de all-
männa
skogarne.
(Forts.)*

röra sådana statens egendomar, som för statens räkning utarrenderas eller förvaltas, när denna fråga redan är föremål för Kongl. Maj:ts pröfning. Utskottet har äfven i sitt betänkande uttalat samma åsigt. Sedan nemligen Utskottet redogjort för den skrifvelse i ämnet som Riksdagen redan aflåtit, och att en komité blifvit tillsatt för afgifvande af utlåtande angående förändrade anordningar vid utarrendering och förvaltning af statens egendomar, yttrar Utskottet att det kan antagas, att uppdraget äfven omfattar de skogar, som redan af staten öfvertagits. Då nu Riksdagen redan hos Kongl. Maj:t gjort en framställning i ämnet, hvilken föranledt tillsättandet af en komité, och man måste erkänna, att denna komités uppdrag omfattar äfven hushållningen med skogarne å de för statens räkning utarrenderade egendomarne, så har jag funnit det mindre lämpligt, att Riksdagen ånyo skulle framkomma med en anhållan i samma syfte. Vidare har jag med afseende å så väl kommunernas som presterskapets rättigheter ansett motionärens framställning icke kunna godkännas, så vidt den afser, att inkomsterna af de ecklesiastika boställsskogarne skulle helt och hållet ingå till statsverket, utan har jag uttalat den mening att staten icke egde annan rätt än att erhålla godtgörelse för de kostnader, som skogens indelning, skötsel och vård medföra.

Hvad slutligen angår den sista delen af motionärens framställning, som rör förändring i sättet för försäljning af alster från de skogar, om hvilka nu är fråga, så har Utskottet, så vidt jag kunnat fatta, icke ens yttrat sig derom; hvaremot jag i min reservation sökt framlägga skäl för mitt afstyrkande äfven af denna del utaf motionen.

På grund af hvad jag nu anfört hemställer jag, att Kammaren måtte besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t af det innehåll, min reservation angifver.

Herr Sahlström: Jag inser visserligen det välvilliga syftet med motionärens förslag, hvarigenom han velat rigta uppmärksamheten på de stora tillgångar landet eger i sina skogar, hvilka beklagligtvis icke alltid skötas och förvaltas med den omsorg som vederbör. Men hvad beträffar den del af motionen och Utskottets betänkande, som handlar om de ecklesiastika boställsskogarne, så torde meningarne om det rätta och välbetänkta häri vara delade. Vi veta, att när det först beslutades, att de ecklesiastika boställsskogarnes afkastning skulle ingå till den allmänna prestlönekassan, den s. k. löneruleringsfonden, så uppräckte detta stort missnöje bland de församlingar, som hade dylik skog. Denna skog hade naturligtvis tillkommit församlingarne och prestboställena genom donationer och dylikt, och de hade sedan urminnes tider erhållit häfd å dem. Emellertid har afkastningen af nämnda boställsskogar kommit löneruleringsfonden till godo och nu vill man beröfva fonden dessa medel derföre att, såsom man påstår, löneruleringen skall hafva försiggått öfverallt. Men att så icke är händelsen och att den åtminstone ännu icke kommit till tillämpning, kan väl ej bestridas.

För öfrigt ber jag få uppmärksamma, att det äfven är regeringens åsigt — förut uttalad af chefen för ecklesiastikdepartementet, vid 1871

års riksdag, att bland de församlingar, inom hvilkas område dessa skogar befinna sig, några af dem åtminstone i *första hand* äro berättigade till så stor afkastning af dem, som är erforderlig för ordnandet af själavården inom församlingen. Man har nu här sagt, att den ena kyrkan icke har rätt att frångå den andra något af dess gods. Jag hemställer dock, om det kan anses ligga någon större rättvisa deri, att den församling, som sålunda verkligen eger skog, skall dela med sig utaf skogens afkastning för att bereda en annan församling tillfälle att, då den behöfver förstärkning i sin själavård, kunna betala en komminister, och ännu mindre att staten skall tillegna sig enskilda församlingars pastorsboställes skogar och afkastningen deraf. Emellertid då derom är stadgad i 1866 års förordning och jag för min del anser det vara obestrifligt att församlingarne i första hand hafva rätt till de ekklesiastiska skogarnes afkastning, så är det ock min åsigt att frågan i hvad den rörer denna del bör förfalla. Och då för ordnandet af de militära boställsskogarne en komité lär vara tillsatt, så torde jemväl frågan härom tills vidare kunna lemnas å sido.

På grund af hvad jag nu yttrat anhåller jag om afslag i utlåtandet och förenar mig i det yrkande, Herr Rundgren här framställt.

Herr Toll: Det är naturligt, att under en tid, då en omreglering i allmänhet af statens tjeustemåns löner försiggår, uppmärksamheten ock särdeles skall vara fäst vid de rikliga tillgångar som staten kan skapa sig genom att sjelf öfvertaga vårderna af sina skogar. Också har Utskottet icke ansett sig hafva något skäl att undertrycka det intresse härutinnan, som fått sitt uttalande i den föreliggande motionen. Hvad särskildt beträffar presterskapets ställning till denna boställsskogsfråga, så har man föreställt sig, att densamma efter det löne-regleringen försiggått skulle blifva en helt annan än tillförne.

Der regleringen redan är afslutad, är svårt att förstå hvad som vidare behöfver regleras genom presterskapets löne-regleringsfond, hvilken fond emellertid under sin korta tillvaro vuxit ganska betydligt. Att lönerna genom penningvärdets fall skulle minskas och derigenom i framtiden behöfva tillskott af fonden, synes ej antagligt, då lönerna till en del utgöras af spannmål och andra persedlar som jemna dessa förhållanden. Att under sådana omständigheter hopa tillgångar i fonden synes mig mindre lämpligt. Det vore mera skäl att hafva tillgång till dessa medel vid statsregleringens uppgörande.

Man har äfven erinrat derom att en komité just nu undersöker förhållandet rörande förvaltningen af statens *egendomar*, men man har icke visat, att denna undersökning äfven omfattar skogsförvaltningen. För öfrigt tror jag att ingenting kan vara att befara genom att låta skrivelsen afgå till Kongl. Maj:t, då Utskottet — såsom Herrarne behagade finna — uttryckligen framhåller att *annans rätt* icke bör vid regleringen förnärmas. Under detta vilkor är det Utskottet önskar att frågan må vinna en närmare utredning.

På grund af hvad jag i korthet anfört, yrkar jag bifall till Utskottets föreliggande hemställan.

Angående
hushållningen
med de all-
männa
skogarne.
(Forts.)

*Angående
hushållningen
med de all-
männa
skogarne.
(Forts).*

Herr Jöns Pehrsson: Till en början vill jag vända mig mot Herr Bergström. Det kan aldrig falla mig in att vilja förnärma annans rätt, och Utskottet har — såsom den nästföregående talaren redan framhållit — uttryckligen uppställt den grundsatsen, att afkastningen af statens skogar bör ingå till statsverket *”så framt annans rätt dermed ej förnärmas.”* Men ett har jag för min del velat hafva utredt, nemligen om staten skall hafva afkastningen af den skog, som tillhör åt ecklesiastikstaten upplåtna boställen, eller om församlingarne skola hafva den. Den saken vill jag hafva utredd, ty såsom den nu står, vet man icke rätt huru det förhåller sig. I rättsligt hänseende förefaller det ganska klart att, alldenstund de församlingar — i synnerhet inom det sydligaste Sverige — der ingen skog finnes på prestboställena, icke lemna bidrag till prestlöneregleringsfonden, utan sjelfva få till presterskapets aflönande behålla hela afkastningen af boställena, så böra också de församlingar, hvilka hafva ecklesiastiska boställen med skog, få behålla afkastningen deraf till aflönande af sitt presterskap. En utredning i berörda afseende är således ganska behöflig.

Vidare vänder jag mig mot Herr Sahlström, som tyckes vara endera den enfaldigaste eller elakaste bland Kammarens ledamöter. Han har tydligen icke reda på författningen, hvilken icke tillägger församlingen ett enda träd, med undantag af det virke, som erfordras till kyrkobygge och prestgårdsbyggnader. Till sistnämnda ändamål erhåller församlingen nödigt virke, efter många omvägar, men för öfrigt icke ett penal, ty afkastningen skall fördelas i tvenne hälfter, hvaraf en tillfaller boställsinnehafvaren och en ingår till prestlöneregleringsfonden. Det röjer således aldeles för mycket okunnighet om gällande författning att yttra sig såsom talaren gjorde.

Hvad öfrigt vidkommer att det skulle vara utan vigt att affärda en skrifvelse i ämnet till regeringen och att det voro bäst afslå Utskottets förslag, så — mine Herrar — gerna för mig. Viljen I ej taga vara på den förmögenhet, staten eger uti boställsskogarne, så låten bli. Jag har haft rättighet, ja till och med skyldighet att bringa frågan på tal, men längre sträcker sig icke min förmåga. Jag upprepar ännu en gång att ingen må tro det staten skall kunna draga någon nämnvärd inkomst af boställsskogarne, så länge boställsinnehafvarne fritt disponera desamma, såsom det heter — till husbehof. Det är ett faktum att samtliga pastorat i riket med undantag af 19 äro reglerade och att presterskapets löneregleringsfond redan har så stora tillgångar, att de icke behövas eller ens kunna vid relegringen användas. Fondens tillgångar skulle fullkomligt räcka till att betäcka utgifterna, äfven om skogsmedlen icke ingingo bland dess inkomster.

Hvad angår den invändningen, att en komité håller på med undersökning om rätta sättet för förvaltningen af statens egendomar och att denne komité nog kommer att tänka äfven på boställsskogarne, så får jag erinra derom att, enligt den instruktion komitén fått, den icke kan afgifva så beskaffad utredning, som Utskottet här föreslår. Skrifvelsen är alltså fullkomligt på sin plats och jag tror ej att mången ledamot af denna Kammarer kommer att rätta sig efter det yrkande om rent afslag, som framstälts, ty saken kan visserligen för en och annan

tyckas obetydlig, men flertalet måste erkänna, att den kan innehålla millioner för framtiden. Vill man icke taga vara på denna förmögenhet, så gör man lika dåligt som att bevilja onödiga utgifter.

*Angående
hushållningen
med de all-
männa
skogarne.
(Forts.)*

Herr Hæggström: Jag begärde ordet med anledning af Herr Bergströms yttrande. Han uppläste hvad Utskottet uti den s. k. klämman föreslagit och yrkade afslag å alltsammans.

Jag tror, såsom den siste talaren, att man verkligen har ganska stora tillgångar i den skog, som finnes å boställena, och jag tror det också vara på tiden att taga bättre vara på dessa tillgångar än hittills skett. I och med optionsrättens borttagande är det klart, att arrendena för boställena komma att uppgå till sitt rätta värde, och få arrendatorerne då fritt handskas med skogarne, så är det klart, att de skola söka att genom sköfving af desamma taga igen sitt dryga arrende. Detta vore i hög grad betänkligt, och jag tror derföre att Utskottet gjort väl i att föreslå att arrendatorerne icke må så fritt handskas med skogarne utan att skog till husbehof må dem tilldelas endast efter utsyning.

Beträffande Herrar Bergströms och Rundgrens yttranden att, om Utskottets förslag bifölles, en rubbning skulle ske i presterskapets privilegier samt en annan talares likaledes uttalade betänkligheter i sådant afseende i fråga om kommunernas rätt, så har jag icke samma farhåga för följderna af den skrifvelse som Utskottet föreslagit. Ty Utskottet har icke tillstyrkt någon rubbning i dessa korporationers rättigheter utan har hemställt allenast att man skulle hos Kongl. Maj:t anhålla om en utredning af frågan. Och befinnes det dervid att presterskapet har sådana privilegier att de böra bibehållas vid dispositionsrätten till boställsskogarne, så måste det naturligtvis dervid förblifva, men finnes det åter, att dispositionsrätten tillkommer staten, så måtte det väl icke vara orätt att staten bibehålles vid denna sin rätt.

Jag yrkar bifall till Utskottets utlåtande.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Presidenten Bergström uttalade verkligen den rätta grundsatsen efter den kanoniska lagen, att der var den uppfattningen, att de egendomar, som tillhörde ett visst sockenområde skulle vara till underhåll åt kyrka och presterskap och icke för något annat ändamål.

Samma anda genomgår alla våra provinslagar och detta är helt naturligt. Den som verkligen har varit upphofvet till dessa provinslagar det är hufvudsakligen den korporation, som på denna tid hade den högsta bildningen, nemligen hierarkien. Denna har lagt grunden till de provinslagar vi hafva. När Gustaf I gjorde sin reduktion, indrog han en mängd kloster till staten, men han rubbade icke den grund, som var församlingarne emellan. Samma förhållande var då Christian III i Danmark gjorde sin reduktion hvad Danmark och de skånska provinserna beträffar. Han indrog en stor del af klostergodsen till staten, men han gjorde ingen rubbning i det gamla

Angående
hushållningen
med de all-
männa
skogarne.
(Forts.)

rättsförhållandet, enligt hvilket det som fanns inom en socken, det tillhörde också denna socken till underhåll af kyrka och presterskap.

Hvad som först gjorde en rubbning i detta förhållande var den författning som utkom angående reglering af presterskapets löner, och jag undrar om der icke var lika mycket brott mot presterskapets privilegier, som man befarar om man skulle aflåta en skrivelse i detta afseende. Jag har icke kunnat finna att Riksdagen med den föreslagna skrivelsen skulle säga sig ega den eller den rätten, utan meningen är ju ingen annan än att gå in till Kongl. Maj:t och säga: vi begära en utredning, som grundar sig på verkliga rättsförhållanden, och jag kan således för min del icke annat än instämma i Utskottets förslag.

Herr Östling: Jag vill icke inlåta mig på bedömande af den skrivelse som Utskottet föreslagit, emedan jag icke eger dertill erforderlig sakkännedom. Men jag vill, i likhet med hvad ett par föregående talare redan gjort, yrka att slutstrofen i Utskottets förslag må utgå, enär jag för min del icke kan finna att presterskapets privilegier kunna anses bortfallna derföre att en reglering af dess löner egt rum.

Det är äfven ett annat förhållande jag vill påpeka, som ännu icke blifvit vidrördt. Man har sagt att presterskapets lönerregleringsfond tillväxt så ofantligt och nu uppgår till ett ganska ansevärt belopp. Det är visserligen sant att denna fond tillväxt på senare tider och det torde behövas att den växer ännu mer, men vid lönerregleringen, som i det närmaste är afslutad, har det visat sig att tillgång till presterskapets aflöning i de särskilda pastoraten icke funnits för en stor mängd komministrar, och det finnes äfven i flera stift kyrkoherdar, hvilka icke kommit i åtnjutande af hvad lönerregleringen för dem bestämt. Bristen skall fyllas ur lönerregleringsfonden. Då torde kanske innan man erfarit, huruvida denna fond är i stånd att uppfylla sina förbindelser, det vara för tidigt att disponera densamma. Ty äfven under den förutsättning att man eger rätt att disponera fonden för annat ändamål än det dermed afsedda, tror jag, att frågan derom är för tidigt väckt, då man ännu icke kommit under fund med att den förmår bära de utgifter, som af densamma skola bestridas. Utskottet har i motiveringen framhållit, att lönerregleringsfondens utgifter under 1873 utgjorde 8,978 kronor och under 1875 kronor 9,070, förmodligen i den afsigt att påpeka, det fondens utgifter icke vore så betydliga i förhållande till dess stigande inkomster, och att deraf kan dragas den slutsatsen, att skogsmedlen ej längre äro för lönerregleringsfonden behöfliga. Jag ber likväl att få fästa uppmärksamheten derå att, enligt min uppfattning, den omständighet att så litet hittills utgått från denna fond berott derpå, att verderbörande velat låta denna växa till det belopp att alla, som äro i behof af understöd derifrån, skulle kunna komma i åtnjutande deraf på eu och samma gång. Jag har velat antyda detta för att ingen må fästa alltför stor vikt derpå att fondens utgifter stält sig låga i förhållande till de ökade inkomsterna.

I öfrigt instämmer jag med Herr Rundgren i hvad han anfört rö-

rande slutstrofen, och det förefaller verkligen besynnerligt att Utskottet deri begagnat uttrycket "i hvad mån". I likhet med honom anser jag att det i stället bort heta "om och i hvad mån". Såsom jag i början af mitt anförande sagt, yrkar jag likasom Herr Berg och andra talare att slutstrofen måtte helt och hållet utgå.

*Angående
hushållningen
med de all-
männa
skogarne.
(Forts.)*

Herr Rundgren: Motionären tyckes föreställa sig, att afkastningen af skogen å ett ecklesiastikboställe skulle tillfalla presterskapet och att således, sedan reglering af presterskapets löner nu till största delen blifvit afslutad och presternas löner följaktligen bestämda, de icke mera skulle vara berättigade till denna afkastning. Så är likväl icke förhållandet. Man måste göra skilnad mellan två olika slag af boställsskogar, nemligen mindre boställsskogar, hvilka lemna antingen föga eller fullt tillräcklig afkastning för prestgårdens behof, och större boställsskogar, som rikeligen lemna så väl sådan tillgång, som ock ett betydligt öferskott. Att presterskapet hade gagn af det förra slaget, är tydligt. Men sådant har vid löneregleringen tagits i betraktande, och i fråga om dessa husbehofsskogar kan ju i alla händelser icke ifrågasättas att staten skulle göra en utredning, huruvida han eger någon dispositionsrätt till skogar af detta slag.

Utredningen skulle alltså gälla de stora skogarne. Hvad åter dessa beträffar, så torde det vara veterligt, att på senare tider genom skogsstyrelsens försorg blifvit upprättade så kallade hushållningsplaner, eller en sådan indelning af dessa skogar, att de blifvit ställda på längre eller kortare tids afverkning. I afseende å dessa skogar är emellertid en skilnad gjord mellan de mycket stora boställsskogarne och de mindre betydliga. De förra ställas under skogsstyrelsens förvaltning och afskiljas från presterskapets omsorg, och hela afkastningen, med undantag af husbehofvet, ingår till löneregleringsfonden. Om dessa kan man icke säga, att de äro till fördel för presterskapet. De mindre betydliga skogarne äro deremot lemnade åt prestens förvaltning, så att han, om han vill åtaga sig hela besväret med sådd och omvårdnad af skogen, får en viss andel af afkastningen och det öfriga ingår till fonden.

Man kan således i sjelfva verket icke säga att man talar till förmån för presterskapet, då man begär att kyrkan skall få behålla de ecklesiastiska boställsskogarne. Snarare kan man säga, att det är till förmån för församlingarne, och jag har förut haft äran omnämna, att inom Karlstads stift klyfning af de stora pastoraten och inrättande af nya kommittaturer just möjliggjorts derigenom, att de ecklesiastiska boställsskogarne varit besparade och att, sedan en del blifvit afverkade och afkastningen derfor ingått till lönefonden, Kongl. Maj:t anslagit en viss del deraf till presterskapets aflöning. I detta hänseende kan man säga, att församlingarne och icke presterskapet har gagn deraf.

Dessutom, då kyrkan numera fått sin egen representation, torde, enligt min tanke, Riksdagen böra vara angelägen derom, att icke gå in på det område, der Kyrkomötet har sitt prerogativ att yttra sig, lika som jag förmodar, att Riksdagen är angelägen derom, att Kyrkomötet å sin sida icke på något sätt gör intrång på

*Angående
hushållningen
med de all-
männa
skogarne.
(Forts.)*

det område, der Riksdagen är den bestämmande. För min del anser jag Riksdagen i sjelfva verket gå utöfver sin befogenhet, om den utgår från den förutsättningen, att staten har en viss dispositionsrätt öfver de ecklesiastika boställsskogarne, och om, på grund deraf, en utredning yrkas, för att utröna "i hvad mån" staten eger denna rätt. Slutligen kan jag icke nog betona, att här icke är fråga om att befordra presterskapets fördelar genom att åt kyrkan bibehålla de ecklesiastika boställsskogarne. De ecklesiastika boställsskogarnes reserverande för kyrkan är fasthellre ett församlingarnes intresse. Dermed afses nemligen dels att öka den fond, genom hvilken klyfning af de större pastoraten och inrättandet af nya presttjenster möjliggöres, dels att för medellösa församlingar underlätta presterskapets aflöning. På dessa grunder vidhåller jag mitt yrkande, att senare delen af skrifvelseförslaget måtte utgå.

Herr Berg: Jag begärde ordet endast med anledning af hvad en ärad talare yttrade derom, att hvad genom den föreslagna skrifvelsen afsåges icke kunde anses innefatta något ingrepp i vare sig presterskapets privilegier eller någonting annat, då ju derigenom endast skulle begäras en utredning af vissa i skrifvelsen närmare angifna förhållanden. Jag hemställer emellertid, huruvida det kan vara skäl, att Riksdagen ingår till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning af någonting, deruti Riksdagen redan förut har tillräcklig utredning, ty jag har icke hört någon ifrågasätta, att staten har rätt till församlingarnes egendom. En annan ärad talare, som förut hade ordet, yttrade, att han till och med ansåge ett våld hafva skett, mot församlingens och kyrkans rätt genom den sista löneregleringsförfattningen. Jag skulle hafva kunnat instämma med honom, om icke berörda författning tillkommit i den ordning, som då gällande grundlag föreskref för ändring af presterskapets privilegier, nemligen med alla fyra ständens begifvande. Enligt min uppfattning blef den rätt till ifrågavarande egendom, som genom presterliga privilegierna var kyrkan och församlingen tillförsäkrad, i viss mån modifierad genom den senaste löneregleringsförordningen. Men att nu ingå till Kongl. Maj:t med begäran om en utredning, huruvida icke staten i berörda hänseende kan ega ändå bättre rätt än den sista förordningen i ämnet bestämmer, — dertill anser jag för min del icke ringaste skäl förefinnas från Riksdagens sida.

Ivad beträffar den första delen af Utskottets föreslagna framställning, så är den efter mitt förmenande obehöflig, enär en komité är nedsatt just i ändamål att utreda lämpligaste sättet att tillgodogöra staten de skogar den eger och en framställning om något särskildt sätt för ett sådant tillgodogörande icke torde vara af nöden. Likväl vill jag mindre fästa mig dervid, än vid den sista delen af Utskottets hemställan, hvarigenom — om den komme att bifallas — det skulle se ut, som om Riksdagen sjelf icke visste, hvad likväl hvarje representant borde veta, nemligen att staten icke eger rätt till de skogar, hvilka, enligt presterliga privilegierna äro tillförsäkrade kyrkan och dess presterskap.

Herr Jöns Pehrsson: Det är med anledning af en föregående talares yttrande, som jag vill be att få lemna några upplysningar.

Inom ecklesiastikdepartementet har man uppgjort en förteckning på de utgifter, som årligen utgå från löneruleringsfonden. Den är ännu endast färdig för ett par län och siffran uppgår till några tusen kronor. Men det har icke varit Utskottets mening, att deraf taga ett enda öre eller på något sätt förnäma presterskapets rättigheter. Utskottet har endast åsyftat en utredning, huruvida staten eller vederbörande kommuner skola uppbära inkomsterna af de ecklesiastika boställenas skogar.

För öfrigt bör det väl vara klart för hvar och en, att sedan det genom löneruleringen blifvit för hvarje pastorat bestämdt, huru stor lön som skall tillkomma vederbörande prest, icke somliga prester skola genom inkomsten af boställets skog kunna erhålla förmåner utöfver den bestämda lönen.

Utskottet har, som sagdt, endast åsyftat en utredning af de i förslaget närmare angifna förhållanden, och för min del hoppas jag att Kammarerna måtte bifalla Utskottets hemställan.

Herr Axel Bergström: För mig synes det vara angeläget att Riksdagen icke aflåter någon skrivelse till Kongl. Maj:t, uti hvilken uttalas några villfarande åsigtter, vare sig i fråga om historiska förhållanden eller gällande rätt, och jag vågar påstå att den senare delen utaf den af Utskottet föreslagna skrivelsen innehåller sådana villfarelser. Der talas nemligen om en utredning "i hvad mån staten eger dispositionsrätt till afkastningen från de boställen, som församlingarne, på ett eller annat sätt, fått sig till presterskapets aflöning öfverlätna." Häri ligger just den stora villfarelsen att i allmänhet församlingarne fått sig boställen öfverlätna. Af min förra framställning i saken är det klart, att de sjelfva anskaffat sina prestebol och prestegårdar, och endast när det visas kan, att de blifvit af kronan donerade, inträder det förhållande, som skrivelseförslaget omförmäler. Om kronan donerat boställen till församlingarne att upplåtas åt presterskapet, tror jag det vara fullkomligt klart, huru det förhåller sig med rätten till de till sådana boställen hörande skogar, hvadan någon utredning i detta hänseende icke är behöflig. Jag förmodar ock, att Utskottet här menat något annat än hvad det har yttrat eller ock yttrat annat än hvad det menat. Men just derföre finner jag icke något skäl för att bifalla Utskottets hemställan. Utskottet har icke velat iakttaga den gamla kyrkorättsliga skilnaden emellan "*de till embetena hörande lägenheter och ordinarie underhåll*" å ena, samt "*förlåningar och donationer från kronan*", å andra sidan, och det är just deri som felet ligger. Det är ett misskännande af kyrkan såsom en sjelfständig institution att anse henne icke ega någon sjelfständig egendom. Det är att neddraga kyrkan till en statsinstitution och att göra hennes tjenare likställda med t. ex. landsstatens tjenstemän, som hafva indelta boställen. Det är frukten af de åsigtter, som uppkommo under Carl den XI:s envælde och sedermera fortplantades af den under honom uppfostrade byråkratien.

*Angående
hushållningen
med de all-
männa
skogarne.
(Forts.)*

Angående
hushållningen
med de all-
männa
skogarne.
(Forts.)

På dessa grunder kan jag icke annat än på det lifligaste afstyrka åtminstone det, att en sådan skrivelse aflåtes, som har det ofvannämnda tillägget. Om jag kan påskynda frågans afgörande på denna sena aftonstund genom att afstå från mitt yrkande om afslag å Utskottets betänkande i dess helhet, är jag dertill villig, men jag måste vidhålla att den sista delen af skrivelseförslaget bör utgå och förenar mig derföre med Herr Berg om det af honom gjorda yrkande.

Herr Bergius: Jag har endast begärt ordet med anledning af ett yttrande, som faldes af motionären första gången han yttrade sig i frågan, nemligen det att man gerna kunde fatta det beslut, som Utskottet föreslagit, emedan, om något origtigt finnes i detsamma, Första Kammaren nog komme att jemka bort det. Häri ligger ett erkännande att det förslag, med hvilket Utskottet framkommit, behöfver någon justering, och jag tror verkligen att så äfven är förhållandet. Men som jag icke kan anse det lämpligt, att Andra Kammaren skrifver krior, som sedermera skola justeras af Första Kammaren, får jag med frånträdande af det yrkande, som jag förut gjort i min reservation mot Utskottets förslag, anhålla att frågan måtte till Utskottet återmitteras.

Herr Jöns Pehrsson: Jag får upplysa den siste talaren om, att jag alldeles icke yttrat att Utskottets förslag vore origtigt, utan jag sade endast, att vi hafva en Medkammare, och att, om det i förslaget skulle finnas något, som den *icke tycker om*, den nog har förstånd att jemka bort det.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de yrkanden som blifvit gjorda, framställde Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels på bifall till samma hemställan med den förändring, som Herr Berg föreslagit, dels på afslag, dels ock slutligen på återremiss; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda meningen. Votering blef begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits yrkandet på bifall till Herr Bergs ändringsförslag, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Tredje Tillfälliga Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan med den af Herr Berg föreslagna förändring.

Voteringen utföll med 32 ja mot 74 nej; i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställan med uteslutande af sista meningen: "hvarvid jemväl — — — öfverlättna;" och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 12.

Föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 27), angående väckt fråga om förändradt expeditionssätt vid domkapitlen.

Om förändradt expeditionssätt vid domkapitlen.

Utskottet hade hemställt, att Herr Johan Jönssons motion, N:o 160, åsyftande en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida icke, till förenkling i kommunikationssättet mellan domkapitlen och dem underlydande pastorer, från konsistorierna utgående skrivelser kunde af konsistorienotarierna expedieras direkte till vederbörande församlingar, utau kontraktsprostens mellanhand, samt om åtgärders vidtagande till vinnande af berörda mål, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Motionären Herr Johan Jönsson yttrade: Jag skall icke uppehålla Kammaren länge. Jag vill endast säga, att ehuru Utskottet afstyrkt min motion, så tror jag dock icke, att det skulle vara omöjligt att genom en votering få en stor del af Kammarens ledamöter med mig om motionens antagande, ty jag anser, att densamma är så beskaffad, att frågan skall förr eller senare blifva löst på det sätt, jag föreslagit.

Jag är Utskottet tacksam, att det varit af den godheten att på ena sidan af sitt betänkande aftrycka hela min motion och på den andra sidan blott i några få rader afstyrka densamma. Såsom ett skäl derför har Utskottet anført, att hvad jag föreslagit skulle snarare föröka än förminska mångskrifveriet, och huru de fått denna åsigt, kan jag icke begripa. För att belysa frågan vill jag taga en liknelse, som skall visa, att förhållandena äro så som jag har sagt, och jag är öfvertygad att Kammaren skall medgifva att jag har rätt. Vi veta alla, huru mycket öfverklagadt det varit både på landet och i tidningarne, att kronofogdarne äro en obehöflig mellanlänk mellan landshöfdingarne och länsmännen. På samma sätt äro kontraktsprostarne en mellanlänk mellan konsistorierna och kyrkoherdarne, hvilken äfvenså kunde borttagas. Då vi nu hafva fått våra kommunikationer så pass utvecklade, och vi hafva motion är efter år om klockarepostens upphörande, så har jag trott, att detta förslag kunde bidraga dertill, att klockarnes brefbäring kunde upphöra, liksom vi förut blifvit af med kronobrefbäringen eller den så kallade "träskoposten." Såsom jag började mitt anförande, vill jag icke göra något yrkande, derfore att det kanske icke skulle vara så mycket lönt, men jag vill dock tro, att motionen är beaktansvärd och borde vinna gehör, så att det skulle vara möjligt, att jag vid en votering kunde få medhåll, ty de flesta måste väl gifva mig rätt deri, att de måtte väl kunna skicka bref

*Om förändradt
expeditionssätt
vid dom-
kapitlen.
(Forts.)*

med posten, från den ena socknen till den andra, utan att klockarne behöfva gå från den ene kyrkoherden till den andre. Sjelfva saken talar emellertid för sig sjelf, och förslag i detta hänseende skola säkerligen icke uteblifva.

Herr Granlund: Då Utskottet framlagt så klara och tydliga skäl för sin åsigt, att motionärens förslag icke leder till det resultat, som han afsett, så vill jag endast i all korthet tillstyrka Kammaren att bifalla Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, blef Utskottets hemställen bifallen.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Friherre <i>O. Lagerfelt</i>	under 9 dag. fr. o. m. d. 20 i denna mån.
Herr <i>Per Nilsson</i> i Kulhult	„ 14 „ „ 24 „
„ Herr <i>Ola Nilsson</i> i Rebbelberga	„ 14 „ „ 26 „
„ <i>Johannes Jonsson</i> i Fröstorp	„ 12 „ „ 27 „
„ <i>Carl Johansson</i> i Hansjö	„ 14 „ „ 5 April,
„ <i>A. Andersson</i> i Nyckelby	„ 14 „ „ 5 „

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 12 på natten.

In fidem

Gustaf Westdahl.

RÄTTELSER

i Andra Kammarens protokoll N:o 25.

Sid 39, rad. 1 nedifr. *står*: då vårt
läs: vårt
 „ 41, „ 23 „ *står*: dens förhållanden,
läs: de handlingar,